

Het
profiel
van de
Belgische
journalist
in **2018**

Uitgeverij Academia Press
Ampla House
Coupure Rechts 88
9000 Gent
België

www.academiapress.be

Uitgeverij Academia Press maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediativisie van Uitgeverij Lannoo nv.

ISBN 9789401462723
D/2019/45/367
NUR 810

Sarah Van Leuven, Karin Raeymaeckers, Manon Libert, Florence Le Cam, Joyce Stroobant, Joke D'Heer,
Sylvain Malcorps, Antoine Jacquet, Francois Heinderyckx, Sara De Vuyst & Bart Vanhaelewyn
Het profiel van de Belgische Journalist in 2018
Gent, Academia Press, 2019, 126 p.

Opmaak: Keppie & Keppie

© De auteurs & Uitgeverij Lannoo nv, Tielt

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of
openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Het profiel van de Belgische journalist in 2018

SARAH VAN LEUVEN, KARIN RAEYMAECKERS,
MANON LIBERT, FLORENCE LE CAM,
JOYCE STROOBANT, SYLVAIN MALCORPS,
ANTOINE JACQUET, JOKE D'HEER,
FRANÇOIS HEINDERYCKX, SARA DE VUYST
& BART VANHAELEWYN

Inhoudstabel

Inleiding	1
1 Wie is “de Belgische journalist?”	5
1.1 Socio-demografisch profiel.....	5
1.1.1. Leef tijd	5
1.1.2. Gender	5
1.1.3. Etniciteit	6
1.1.4. Gezinssituatie.....	6
1.2 Opleiding en diploma	7
1.3 Lidmaatschap verenigingen	9
1.4 Politieke oriëntatie	9
1.5 Loopbaan.....	10
1.5.1. Anciënniteit.....	10
1.5.2. Jobmobiliteit.....	11
1.6 Werksituatie	11
1.6.1. Professioneel statuut	11
1.6.2. Mediasector	12
1.6.3. Voltijds/deeltijds.....	13
1.6.4. Functie	13
1.6.5. Specialisatie	14
2 De journalist en zijn beroep.....	17
2.1 Organisatie en werkvoorwaarden.....	17
2.1.1. De voornaamste werkplaatsen.....	17
2.1.2. Gemiddelde werkduur.....	18
2.1.3. Avondshiften, weekendwerk en feestdagen	18
2.1.4. Compensatie voor overuren	19
2.1.5. Netto inkomen	20
2.1.6. Promotiekansen.....	21
2.2 Welke journalistieke vaardigheden zijn sterke troeven vandaag?	21

2.2.1.	Professionele vaardigheden.....	21
2.2.2.	Dagelijkse routine	23
2.2.3.	Crossmediale flexibiliteit	25
2.2.4.	Aanwezigheid op blogs en sociale netwerksites.....	25
2.2.5.	Professionele autonomie	26
2.2.6.	Discriminatie en intimidatie.....	27
2.3	Het journalistieke bronnengebruik.....	28
2.3.1.	Informatiekanalen.....	28
2.3.2.	Informatieactoren	30
2.3.3.	Bescherming van de bronnen, bronvermelding en transparantie	32
2.3.4.	Wet tot openbaarheid van bestuur	33
2.3.5.	De journalist en de risico's tot juridische vervolging.....	33
3	Het oordeel van de Belgische journalist.....	34
3.1	Werkethiek en deontologie.....	34
3.1.1.	Werkethiek bij het verzamelen van informatie	34
3.1.2.	Respect voor de privacy en bescherming van de anonimiteit.....	35
3.1.3.	Zelfregulering in de media.....	37
3.2	Opvattingen over recente trends in de journalistiek	38
3.2.1.	Hoe denken journalisten over evoluties in de journalistiek.....	38
3.2.2.	Professioneel gebruik van data, sociale media en nieuwe formats	40
3.2.3.	Burgerparticipatie, privacy en ethiek	41
3.2.4.	Opvattingen over werkomstandigheden	43
3.3	Professionele rolopvattingen.....	45
	Conclusie.....	49
	Dankwoord	50

Inleiding

Wie maakt onze informatie? Hoe ziet de loopbaan van een journalist eruit? Wat vinden ze van hun verloning en werkomstandigheden? En hoe kijken ze naar de recente verschuivingen in het medialandschap? Een team van onderzoekers van de Universiteit Gent (Center for Journalism Studies), de Université Libre de Bruxelles (ReSIC-ULB), en de Université de Mons sloeg voor een tweede maal de handen in elkaar om, na de succesvolle samenwerking in 2013, een beeld te vormen van 'Het profiel van de Belgische journalist'. Ze namen ruim de tijd om vele facetten die typisch zijn voor het journalistenberoep in 2018 te bevragen bij de Belgische journalisten om zo een gedetailleerd beeld te kunnen schetsen. Ze analyseerden niet enkel de werkomstandigheden en het socio-demografische profiel, maar stonden ook stil bij de opvattingen van journalisten ten aanzien van aspecten zoals de snelle evolutie en digitalisering in het beroep, en een aantal ethische kwesties. De resultaten van de bevraging leveren een boeiende inkijk in de leefwereld van de beroepsgroep die dagelijks ons venster op de wereld opent, die dagelijks de nieuwsagenda mee bepaalt, het nieuws becommentarieert en analyseert.

Survey-onderzoek naar journalistenprofielen maakt deel uit van een lange traditie en is ook internationaal sterk verankerd. Voor Vlaanderen bracht professor Els De Bens voor het eerst de volledige Vlaamse beroepsgroep in kaart in 1983. Dit gebeurde aan de hand van een enquête bij een representatieve steekproef van 250 Vlaamse beroepsjournalisten, zowel uit de geschreven pers als van de publieke omroep, met inbegrip van freelancers.¹ De enquête 'De journalist van de 21ste eeuw' uit 2003 was echter de eerste grootschalige enquête onder de totale populatie van beroepsjournalisten in Vlaanderen.² Aan die enquête, die werd uitgevoerd door de Universiteit Gent in samenwerking met de Vereniging van Vlaamse Beroepsjournalisten (VVJ), namen in totaal 1026 beroepsjournalisten of circa 45% van de beroepsgroep deel. De journalistenenquête leverde een gedetailleerd beeld op van de sociaaldemografische, werkgerelateerde, professionele en politiek-ideologische kenmerken van de Vlaamse beroepsjournalisten. Sindsdien wordt door het Center for Journalism Studies (Universiteit Gent) op een systematische manier in intervallen van gemiddeld vijf jaar telkens gepeild naar een vaste reeks kernvariabelen, al waren er doorheen de verschillende golven uiteraard kleine wijzigingen in de manier van steekproeftrekking of in de onderzochte variabelen.³ Vanaf 2013 werd het sample nationaal uitgebreid. Voor deze studie werkten collega's van de ULB en de Universiteit Gent nauw samen om de vragenlijst zo adequaat mogelijk te kunnen uitrollen aan beide zijden van de taalgrens terwijl ze zorgden voor een zo optimaal mogelijk garanderen van vergelijkbaarheid met vorige golven van onderzoek.⁴

Ook voor de huidige versie van het onderzoek in 2018 werkten onderzoekers uit de twee landsdelen weer samen en werden de belangrijke thema's weerhouden: opleiding, werksituatie, arbeidsomstandigheden, brongebruik, ethische standpunten, aspecten van deontologie en ideologie, professionele rolopvattingen en visie ten aanzien van (recente verschuivingen in de) journalistiek. Bijkomend is er in 2018 in de clusters ook aandacht gegaan naar digitalisering en datajournalistiek.

---

¹ De Bens, E. (1983). *Het profiel van de beroepsjournalist in Vlaanderen*. Brussel: VUB Uitgaven.

² De Bens, E. ; De Clercq, M. & Paulussen, S. (2003). Dossier: De Vlaamse journalist. Het profiel van de Vlaamse beroepsjournalist. *De Journalist*, nrs. 59 (pp. 4-7), 60 (pp. 5-8) en 61 (pp. 6-8).

³ Paulussen, S. & Raeymaeckers, K. (Eds.). (2010). *Journalisten. Profiel van een beroepsgroep*. Leuven: Lannoo Campus.

⁴ Raeymaeckers, K. ; Heinderyckx, F. ; De Vuyst, S. ; Libert, M. ; De Maeyer, J. ; De Dobbelaer, R. ; Le Cam, F. et al. (2013). *De Belgische journalist in 2013: Een zelfportret*. Gent: Academia Press.

Steekproef

Het is niet eenvoudig om exact te bepalen hoeveel journalisten in België actief zijn. Een eerste manier kan zijn om te kijken naar wie een perskaart bezit. Zo schetsen we echter maar een deel van het verhaal want niet iedereen die journalistiek actief is, beschikt over een dergelijke beroepskaart. Een alternatieve werkwijze is om bij het onderzoek alle leden te betrekken die aangesloten zijn bij een beroepsvereniging van journalisten. L'Association des Journalistes Professionnels (AJP) en de Vlaamse Vereniging van Journalisten (VVJ) vertegenwoordigen de meeste journalisten. Beide groepen rapporteren volgens hun gegevensbank gezamenlijk 5192 leden, van wie er 4485 werkzaam zijn voor algemene nieuwsmedia (de 'beroepsjournalisten'), 271 die werkzaam zijn voor de gespecialiseerde pers (de 'journalisten van beroep'), en 436 stagiair-journalisten⁵. We zijn ons ervan bewust dat onze steekproeftrekking nog niet het gehele veld afdekt van personen die in de journalistiek actief zijn, maar het onderzoek betreft wel alle journalisten die een perskaart hebben/aanvragen en/of die lid zijn van een beroepsvereniging. De vorige golf van data in 2013 van dit onderzoeksproject (Raeymaeckers et al., 2013) was nog gebaseerd op een dubbele steekproeftrekking bij twee beroepsverenigingen, maar vandaag zijn de journalisten van beroep ook aangesloten bij VVJ en AJP (de vroegere beroepsjournalisten) waardoor dit niet meer nodig is voor de datacollectie van 2018.

Door de uitstekende samenwerking met beide beroepsverenigingen AJP en VVJ zijn de onderzoekers ook voor deze golf van datacollectie in staat geweest om een aanzienlijk aantal journalisten te bereiken en om onderzoeksresultaten te publiceren die betrekking hebben op een representatief deel van de journalisten werkzaam in het brede mediaveld ten noorden en ten zuiden van de taalgrens. Bij het interpreteren van verschuivingen doorheen de verschillende golven van datacollectie blijft evenwel altijd voorzichtigheid geboden.

De vragenlijst voor 2018 kwam in de periode tussen januari en april 2018 in de mailbox terecht van alle 5307 Belgische journalisten die geregistreerd zijn in de databases van de professionele verenigingen. Tabel 1 geeft een overzicht van de totale populatie (alle gecontacteerde journalisten), en de uiteindelijke steekproef (de respondenten). Bijna één op vier gecontacteerde journalisten nam deel aan het onderzoek wat resulteert in een respons van 24,5%.

	Nederlandstalige journalisten	Franstalige journalisten	Belgische journalisten
Totaal aantal gecontacteerde journalisten	3019	2288	5307
Aantal respondenten	681	621	1302
Responspercentage	22,6%	27,1%	24,5%

Tabel 1: Populatie- en steekproefgrootte, inclusief stagiair-journalisten

⁵ Deze cijfers dateren van oktober 2018.

Om de vergelijkbaarheid met de enquête uit 2013 te garanderen, worden de antwoorden van de stagiair-journalisten (6% van de respondenten) niet systematisch in dit rapport opgenomen. Voor sommige analyses was het echter relevant om ook de resultaten voor de stagiair-journalisten te bekijken, en dan werden ze apart opgenomen in de tekst. Tabel 2 geeft een overzicht van de totale populatie, steekproef en responsgraad waarop dit rapport uiteindelijk dus grotendeels is gebaseerd (exclusief de stagiair-journalisten).

	Nederlandstalige journalisten	Franstalige journalisten	Belgische journalisten
Totaal aantal gecontacteerde journalisten	2726	2081	4807
Aantal respondenten	637	586	1223
Responspercentage	23,4%	28,2%	25,4%

Tabel 2: Populatie- en steekproefgrootte, exclusief stagiair-journalisten

In deze groep van 1223 respondenten vertegenwoordigt 84,6% de groep van professionele journalisten in de algemene media ('beroepsjournalisten'). 5,8% van de respondenten behoren tot de journalisten werkzaam voor gespecialiseerde nieuwsmedia ('journalisten van beroep'). De resterende respondenten zijn journalisten die op pensioen (7%) of werkzoekend (1,4%) zijn. Een kleine groep (4,7%) behoort tot journalisten die zeggen het beroep uit te oefenen als nevenactiviteit.

In de samenstelling van onze groep respondenten weerspiegelt zich het gekende genderonevenwicht in het journalistieke beroep. In België vertegenwoordigen vrouwelijke journalisten slechts een aandeel van 33% terwijl het aandeel vrouwelijke respondenten in deze enquête 35,9% is (31,4% als de stagiair-journalisten niet worden meegerekend). In de verdeling over taalgemeenschappen stellen we vast dat er meer Franstalige vrouwelijke journalisten deelnamen (39,8%), terwijl voor de Nederlandstalige vrouwelijke journalisten dit aandeel blijft steken op 32,3%.

Een perskaart?

Iedereen die journalistiek uitoefent als hoofdberoep en die deze activiteit al twee jaar kan aantonen, kan een aanvraag doen om erkend te worden als journalist. De titel journalist is beschermd door de wet (1963 en 1965), waardoor een aantal voorwaarden kunnen opgelegd worden om de titel te mogen dragen. Men moet voornamelijk kunnen aantonen dat de journalistieke activiteiten in hoofdberoep en tegen bezoldiging worden uitgeoefend. De toekenning van de perskaart gebeurt door de Erkeningscommissie en het document wordt vervolgens uitgegeven door de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken.

Het statuut van stagiair-journalist werd gecreëerd door de professionele verenigingen, AJP en VVJ, om journalisten met minder dan twee jaar anciënniteit in hun journalistieke carrière in staat te stellen gebruik te maken van de diensten van de beroepsverenigingen.

De perskaart maakt het mogelijk om symbolisch erkend te worden als journalist, om toegang te krijgen tot beveiligde plaatsen en om contacten te vergemakkelijken met de officiële autoriteiten of privébedrijven als onderdeel van het journalistieke werk. Aan de perskaart zijn ook bepaalde voordelen verbonden, zoals de toegang tot plaatsen en evenementen, of reductietarieven voor het openbaar vervoer. Anders dan in Frankrijk is er geen belastingaftrek gekoppeld aan het verkrijgen van een perskaart.

96,6% van de respondenten is houder van een perskaart, wat een weerspiegeling is van de verdeling in de gehanteerde databases van AJP en VVJ die werden gebruikt voor een zo volledig mogelijke steekproeftrekking.

Dit rapport bevat de belangrijkste resultaten van de bevraging en schetst op basis daarvan een portret van de Belgische journalisten in 2018. De analyses maken kruisvergelijking mogelijk zodat genderverschillen, taalgroepverschillen of mediaspecifieke verschillen kunnen onderzocht worden.

Naar analogie met de rapportering van de resultaten voor 2013 is ook dit onderzoeksrapport opgebouwd in drie luiken waardoor vergelijkbaarheid over de verschillende golven ondersteund wordt.

Deel één beschrijft het globale profiel van de Belgische journalisten, terwijl deel twee inzoomt op variabelen die de arbeidsomstandigheden beschrijven. In deel drie bundelen we de meningen van journalisten over hun beroep en de transformaties die aan de orde zijn. Waar het mogelijk en relevant is, wordt kort vergeleken met de data uit de vorige golf van 2013 om elementen van verandering dan wel van continuïteit te definiëren.

De twee teams van onderzoekers hebben samen gewerkt aan de totstandkoming van deze profielschets. Het resultaat is een gemeenschappelijk rapport dat een Nederlandstalige en een Franstalige versie heeft die dezelfde cijfers en bevindingen bevatten. Beide versies zijn echter geen letterlijke vertaling van elkaar, maar houden rekening met taalconventies, waardoor sommige formuleringen licht anders kunnen zijn. Sommige variabelen zijn ook net iets belangrijker in een van de beide onderzoeksgemeenschappen, en worden dan in het respectievelijke rapport ook wat meer uitgebreid besproken.

Methodologische details

De statistische analyse van de data maakt duidelijk welke verbanden of verschillen betekenisvol zijn (en dus niet te wijten zijn aan toevalsvariaties) en kunnen geëxtrapoleerd worden naar de gehele beroepsgroep. In dit rapport besteden we vooral aandacht aan deze statistisch significante verbanden of verschillen (waarvan de waarde $p \leq 0,05$). Mediaanwaarden worden alleen vermeld indien ze significant verschillen van het gemiddelde.

Wanneer we de data van 2013 en 2018 vergelijken, is het belangrijk te vermelden dat de resultaten in 2013 werden afgerond, zonder cijfers na de komma. In 2018 rapporteren we voor de volledigheid wel tot op één cijfer na de komma.

1 Wie is “de Belgische journalist?”

Dit hoofdstuk beschrijft de kenmerken van de 1223 journalisten die de vragenlijst van 2018 hebben ingevuld. Hier wordt een algemeen beeld geschetst op basis van socio-demografische variabelen, variabelen over opleiding en loopbaantraject, gegevens over functieprofielen en specialisaties of expertisevelden.

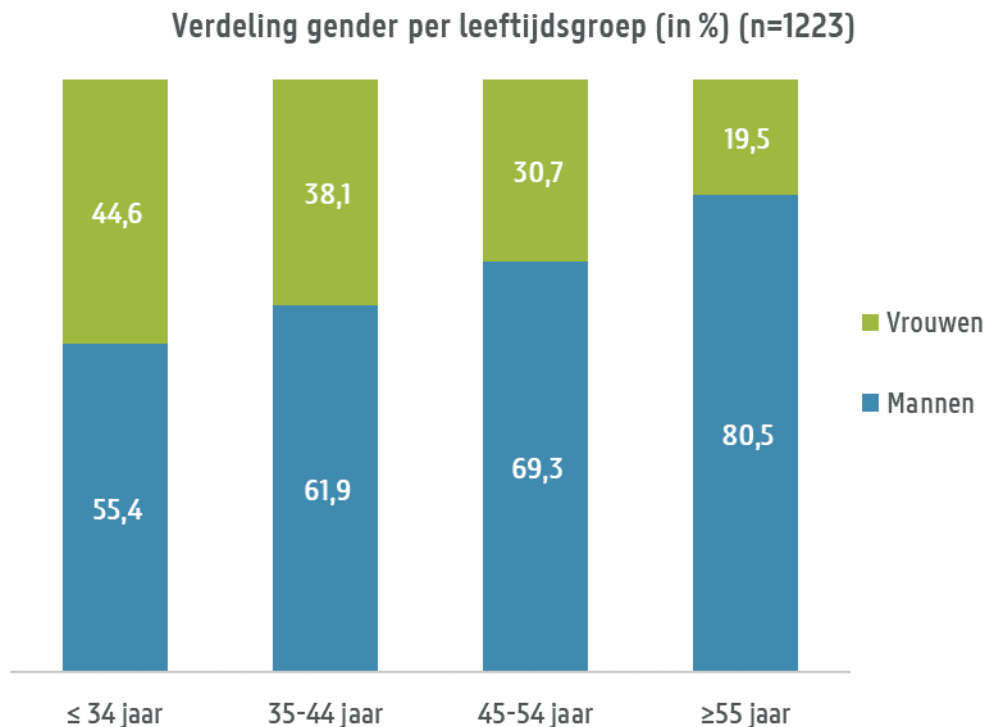
1.1 Socio-demografisch profiel

1.1.1. Leeftijd

De gemiddelde leeftijd van onze respondenten bedraagt 47,6 jaar. Dit cijfer ligt iets hoger dan in 2013 toen de waarde voor deze variabele uitkwam op 44 jaar. De Nederlandstalige respondenten (48,1 jaar) zijn nog net iets ouder dan de Franstalige respondenten (47,3 jaar). Een vergelijking met de data van de Vlaamse profielstudies in 2003 en 2008, maakt duidelijk dat de gemiddelde leeftijd van de Vlaamse beroepsjournalist de afgelopen vijftien jaar alleen maar toegenomen is (39 jaar in 2003, 42 jaar in 2008). De vrouwelijke respondenten zijn iets jonger (43,5 jaar) dan de mannelijke (49,5 jaar). De journalisten van de gespecialiseerde nieuwsmedia scoren met 50 jaar iets hoger. Respondenten met een zelfstandig profiel zijn gemiddeld 48,8 jaar terwijl journalisten in loondienst een gemiddelde neerzetten van 45,8 jaar.

1.1.2. Gender

Hoewel internationaal onderzoek aangeeft dat het percentage vrouwen in de journalistiek de laatste jaren aanzienlijk is toegenomen, wordt het nieuws nog steeds hoofdzakelijk gebracht door mannen. Vrouwen blijven binnen de onderzochte beroepsgroep ondervertegenwoordigd en maken slechts 31,4% uit van onze steekproef.

Figuur 1: Verdeling gender per leeftijdsgroep. Steekproef = totale steekproef exclusief stagiair-journalisten (n= 1223)

In Vlaanderen ligt dit cijfer zelfs nog lager op 28%. Bij de Franstalige beroepsgroep representeren vrouwen 35% van het respondentenaantal. Dit cijfer is niet positief geëvolueerd in vergelijking met 2013 toen vrouwelijke respondenten 34% uitmaakten van de steekproef. Voor de Nederlandstalige groep liep het aandeel van 32% in 2013 terug tot 28% in 2018. Anders dan in landen zoals Frankrijk waar survey-onderzoek een vervrouwelijking van het beroep lijkt aan te tonen, zien we in de Belgische cijfers dus eerder een terugval.

Het genderonevenwicht heeft een duidelijke samenhang met de variabele 'leeftijd' (zie Figuur 1). In de jonge leeftijdscategorieën zien we een grotere vertegenwoordiging van vrouwelijke journalisten. Waar in de leeftijdsgroep tot 34 jaar het aandeel vrouwen bijna de helft bedraagt (44,6%), loopt het daarna snel terug. In de groep 35-44-jarigen zien we dat vrouwen nog 38,1% van het sample uitmaken, voor de 45-54-jarigen is dit nog maar 30,7% en bij de groep van 55+ nog slechts 1 op 5 (19,5%).

1.1.3. Etniciteit

De overgrote meerderheid (92,9%; in 2013 was dit 94%) van de journalisten in onze steekproef werd geboren in België. De anderen zijn vooral geboren in Frankrijk (1,9%), Nederland (0,8%), of Duitsland (0,6%). In de steekproef komen journalisten voor met roots in 17 verschillende landen buiten de Europese Unie, waaronder Irak, India, Zuid-Korea, Burundi, Australië, en de Verenigde Staten.

De Belgische etniciteit is nog net iets meer uitgesproken ten noorden van de taalgrens. In de Nederlandstalige taalgroep bedraagt het percentage 95,8% tegenover 89,7% voor de Franstalige taalgroep. De diversiteit van de afkomst is bovendien meer uitgesproken in Franstalig België: daar heeft 16,9% van de Franstalige respondenten ten minste één ouder die in een ander land van de Europese Unie is geboren, terwijl deze groep in Vlaanderen maar 4,7% van de respondenten uitmaakt. Bovendien heeft 7,6% van de Franstalige respondenten ten minste één ouder die is geboren in een land buiten de Europese Unie.

Kortom, journalisten die in België zijn geboren, vormen het grootste deel van de beroepsgroep. De groep is evenwel iets diverser wanneer we naar de afkomst van de ouders kijken. Toch zijn voor 83,1% van de Franstalige respondenten en 95,3% van de Nederlandstalige respondenten beide ouders in België geboren.

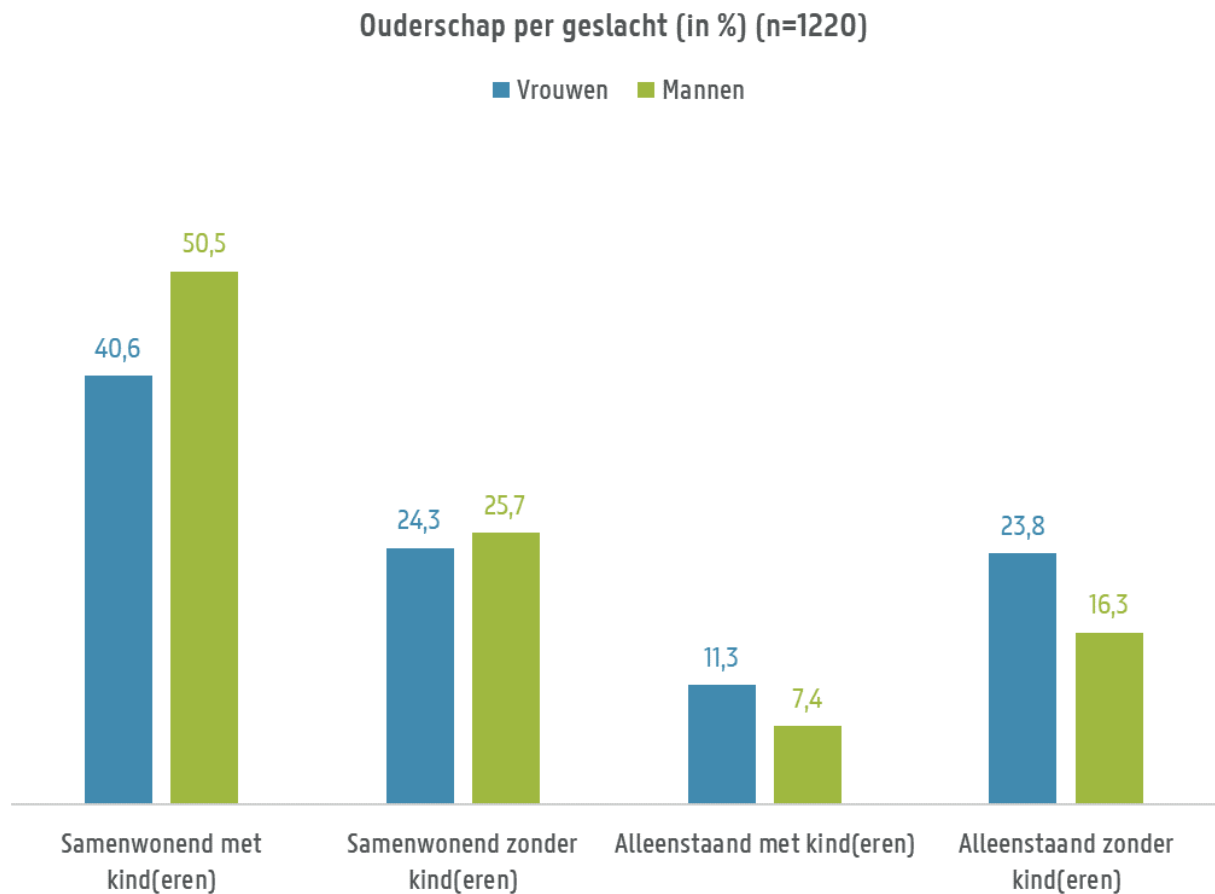
1.1.4. Gezinssituatie

De meerderheid van de respondenten is samenwonend met kind(eren) (47,7%). Eén op vier is samenwonend zonder kind(eren) (25,3%). Bijna 1 op vijf woont alleen zonder kinderen (18,7%). Een groep van 8,6% geeft aan alleenstaande ouders te zijn. We stellen geen grote verschillen vast met de gegevens uit 2013 en bovendien zijn deze verschillen statistisch niet significant.

Net als in 2013 stellen we vast dat er een duidelijke samenhang is van gezinssituatie met de aard van tewerkstelling: 40,3% van de zelfstandige journalisten is samenwonend met kind(eren); dit percentage stijgt naar 54,3% voor werknemers in loondienst. Zelfstandige journalisten zijn vaker alleenstaand zonder kinderen (24,2%; tegenover 16,0% van de journalisten in loondienst) of samenwonend zonder kinderen (27,8%; tegenover 20,8% van de journalisten in loondienst). Deze resultaten kunnen mogelijk worden verklaard door het feit dat het statuut van zelfstandige voornamelijk betrekking heeft op de jongste en oudste leeftijdsgroepen.

Gender is ook een onderscheidend kenmerk voor de gezinssituatie (zie Figuur 2). Mannelijke journalisten in een relatie met kinderen vertegenwoordigen 50,5% terwijl dit voor vrouwen slechts 40,6% is. Vrouwelijke

respondenten daarentegen hebben meer kans om alleen te wonen zonder kinderen (23,8% van de vrouwen, tegenover 16,3% van de mannen) of alleenstaande ouder te zijn (11,3% tegenover 7,4% van de mannen).

Figuur 2: Ouderschap per geslacht. Steekproef = totale steekproef exclusief stagiair-journalisten; ontbrekende data voor 3 respondenten (n=1220)

Eén op vijf van onze respondenten (22,1%) geeft aan geen kinderen te hebben. Gender is in deze een belangrijke variabele: 29,8% van de vrouwelijke respondenten heeft geen kinderen, vergeleken met 18,7% van de mannen. Deze verschillen kunnen deels worden verklaard door het feit dat vrouwelijke respondenten over het algemeen jonger zijn dan mannelijke respondenten. Dit kan echter niet de enige verklaring zijn, aangezien vrouwen in bijna elke leeftijdscategorie vaker dan mannen geen kinderen hebben.

Franstalige respondenten hebben iets vaker geen kinderen (26,2%) dan Nederlandstalige respondenten (17,6%). Er is ook een onderscheid tussen werknemers en zelfstandigen: 27,7% van de zelfstandigen zegt geen kinderen te hebben, tegenover 20,7% van de werknemers.

Meer dan de helft (57,4%) van onze respondenten heeft één of twee kinderen en 20,6% heeft meer dan twee kinderen. Van de oudere groep heeft 59,9% nog minderjarige kinderen en heeft 20,9% kinderen jonger dan 5 jaar.

1.2 Opleiding en diploma

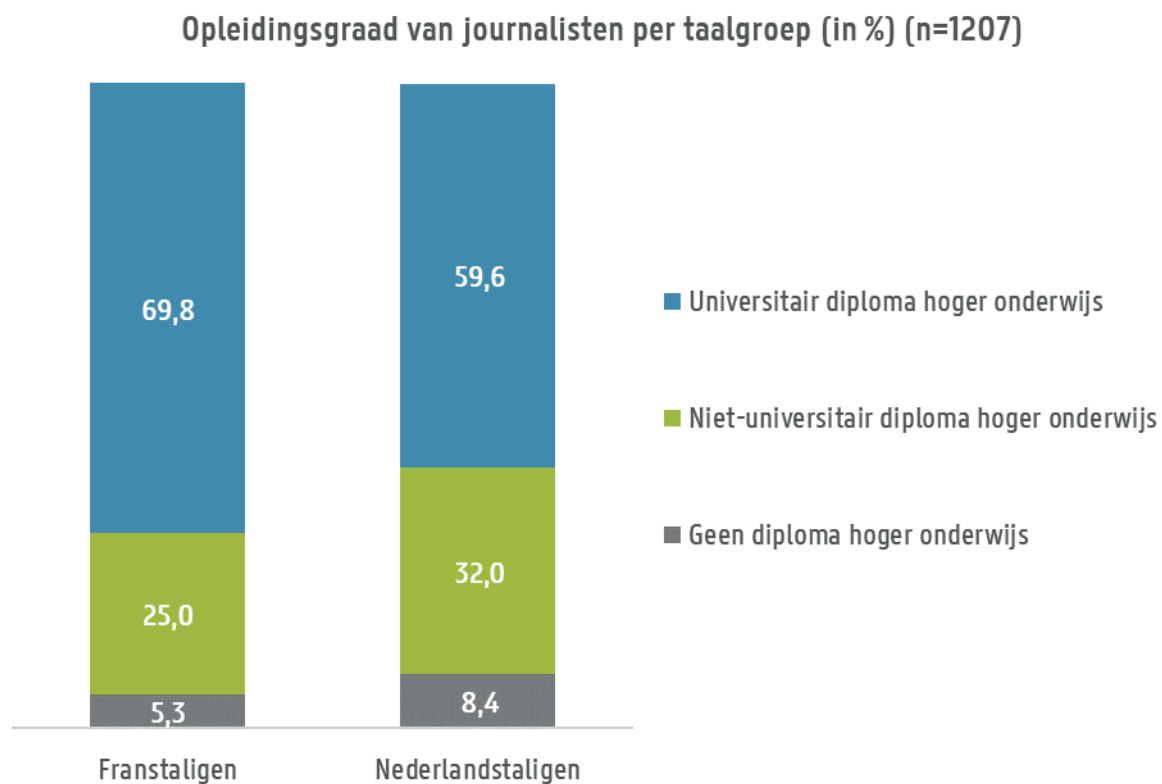
Het opleidingsniveau van Belgische journalisten is hoog. Niet minder dan 93% van onze respondenten heeft een diploma hoger onderwijs. De universitair gediplomeerden zijn veruit de grootste groep: 64,4% van de

respondenten behaalde een universitair diploma, 28,6% behaalde een niet-universitair diploma hoger onderwijs, en 7% behaalde geen diploma hoger onderwijs. De cijfers voor 2018 liggen daarmee in dezelfde lijn als die voor 2013.

Deze algemene opleidinggerelateerde cijfers verbergen leeftijdsgebonden ongelijkheden. De jongere generaties journalisten zijn namelijk iets hoger opgeleid. In de jongere leeftijdsgroepen behaalde immers 68,5% een universitair diploma waar dat voor de 55+ generatie voor 62,1% het geval is.

Gender is ook voor deze variabele interessant: van de vrouwelijke respondenten heeft immers 76,9% een universitair diploma terwijl dit voor hun mannelijke collega's terugvalt op 58,9%. Dit verschil is niet enkel te verklaren door het gegeven dat vrouwen sterker vertegenwoordigd zijn in de jongere leeftijdssegmenten. We stellen immers vast dat in elke leeftijdscategorie het opleidingsniveau van de vrouwen een hogere waarde bereikt. Dit betekent dat vrouwen in de journalistiek, ongeacht hun leeftijd, hoger opgeleid zijn dan mannen.

De verschillen in opleidingsgraad onderscheiden ook de journalisten in loondienst van de zelfstandige journalisten, maar in mindere mate. 69,9% van de werknemers heeft een universitair diploma, vergeleken met 57,5% van de freelancers. De zelfstandige journalisten hebben dan weer vaker een niet-universitair diploma hoger onderwijs (32,6%) dan de journalisten in loondienst (26,0%).

Figuur 3: Opleidingsgraad van journalisten per taalgroep. Steekproef = totale steekproef exclusief stagiair-journalisten; ontbrekende data van 17 respondenten (n=1207)

Tot slot, net als in 2013, ligt het aandeel universitair gediplomeerden hoger aan Franstalige zijde (69,8%) dan aan Nederlandstalige zijde (59,6%) zoals weergegeven in Figuur 3. Onder de Nederlandstalige journalisten genoot daarentegen een groter aandeel van de respondenten een niet-universitaire opleiding (32% voor de

Nederlandstaligen tegenover 25% voor de Franstaligen), wat de organisatiestructuur van journalistieke opleidingen weerspiegelt.

1.3 Lidmaatschap verenigingen

Zoals verwacht, aangezien de vragenlijst werd verspreid onder de leden van beroepsverenigingen AJP en VVJ, zijn bijna alle (96,6%) respondenten lid van een professionele vereniging van journalisten. 92,2% is lid van het AJP of de VVJ (inclusief leden van voormalige AJPP / VJPP-verenigingen). Daarnaast is 9,9% lid van een andere beroepsvereniging, waaronder bij voorbeeld Sportpresse, of de International Federation of Journalists of de Society of Journalist Authors.

Vrouwen (6,0%) maken verhoudingsgewijs minder vaak deel uit van andere verenigingen dan AJP of VVJ dan mannen (11,7%). Een klein onderscheid is ook merkbaar tussen Nederlandse en Franstalige journalisten: slechts 7,4% van de Nederlandstalige respondenten is aangesloten bij een andere vereniging, vergeleken met 12,4% van de Franstaligen.

Bovendien zegt meer dan een kwart van de respondenten (28,4%) lid te zijn van een vakbond of beroepsvereniging die geen verband houdt met journalistiek. Voor de Nederlandstalige journalisten ligt dit aantal hoger (34,7%) dan voor de Franstaligen (22,5%).

Daarentegen geeft de overgrote meerderheid van de journalisten aan geen lid te zijn van een politieke vereniging of partij (91,0%), al is er wel een klein verschil tussen de taalgroepen. Een groep van 8% van de Franstalige respondenten is lid van een politieke partij en 3,3% neemt een actieve rol op zich binnen deze partij of ideologische vereniging. Aan Nederlandstalige zijde liggen deze percentages lager. Daar rapporteert een groep van 4,6% een lidmaatschap van een politieke partij of vereniging terwijl 1,1% daar een actieve rol in opneemt.

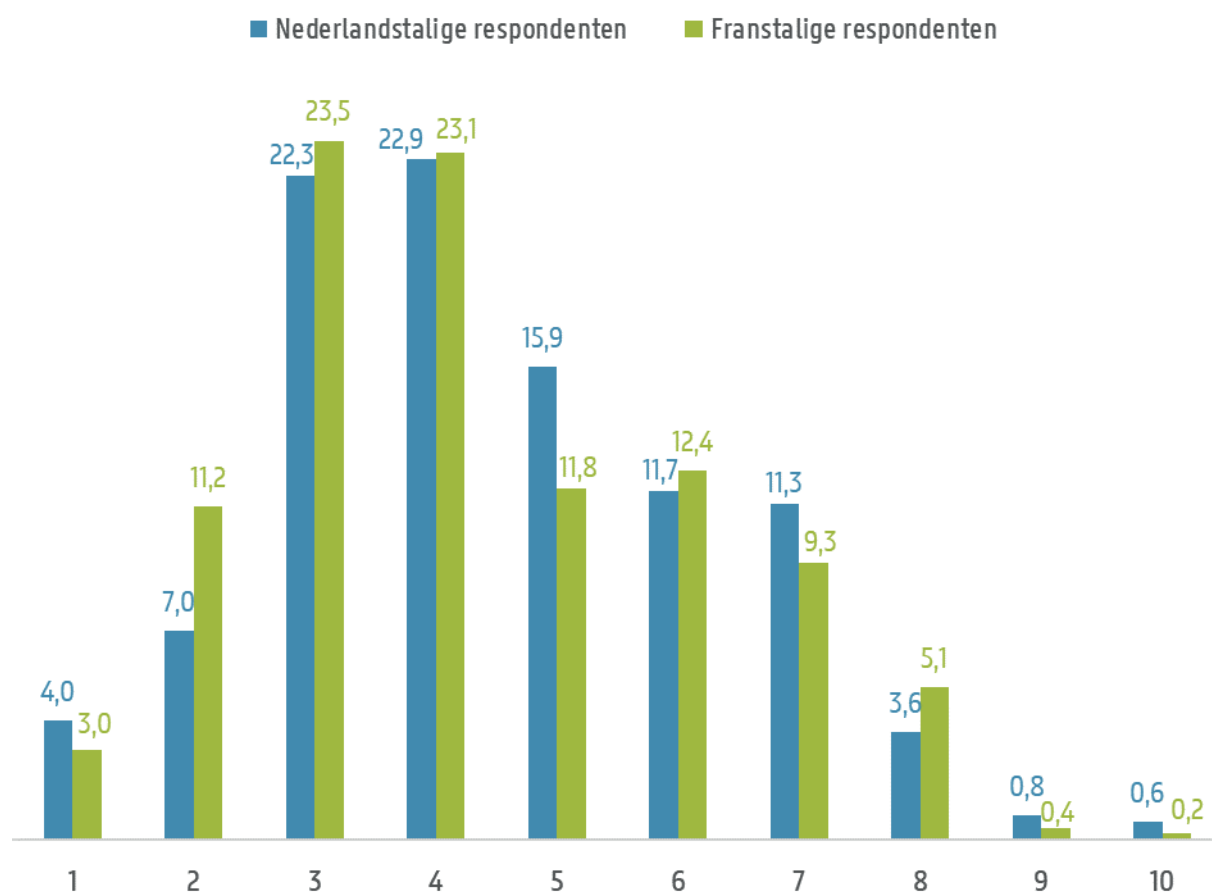
Tenslotte zegt 93,9% van de respondenten dat ze geen lid zijn van een religieuze of filosofische vereniging.

1.4 Politieke oriëntatie

In de survey werd aan de respondenten gevraagd zichzelf in te schalen inzake politieke oriëntering. Deze schaal, variërend van 1 (helemaal links) tot tien (helemaal rechts) toont dat de verdeling van de antwoorden, net als in vergelijkbaar internationaal onderzoek en net als in de resultaten voor 2013, naar de linkerkant neigt: 58,4% van de respondenten situeert zich ter linkerkant van het middenpunt.

Het professionele statuut lijkt een factor van differentiatie te zijn, aangezien journalisten in vast dienstverband (61,4%) zich vaker ter linkerkant situeren dan zelfstandigen (50%). Voor gender zijn er ook verschillen. Daar positioneren 53,3% van de mannen zich ter linkerkant waar dat voor vrouwen 67,6% is. Franstalige en Nederlandstalige respondenten laten dan weer weinig verschil zien in termen van politieke positionering, zoals te zien is in Figuur 4.

Politieke oriëntatie per taalgroep (in %) (n=1010)

Figuur 4: Politieke oriëntatie per doelgroep. Steekproef = totale steekproef exclusief stagiair-journalisten; ontbrekende data van 214 respondenten (n=1010)

1.5 Loopbaan

1.5.1. Anciënniteit

De professionele anciënniteit in de journalistiek loopt voor onze groep respondenten op tot een gemiddelde van 21 jaar. Dat is een duidelijke toename ten aanzien van de resultaten voor 2013 toen het gemiddelde afklokte op 17 jaar.

Gelet op de leeftijdsverdeling en het aandeel vrouwelijke journalisten in elk van deze leeftijdsgroepen is het te verwachten dat de anciënniteitsrapportering bij vrouwen lager is dan bij mannen: gemiddeld 17 jaar voor vrouwelijke journalisten tegenover gemiddeld 23 jaar bij hun mannelijke collega's.

Iets minder dan de helft van de respondenten (45,7%) geeft aan een ander beroep te hebben uitgeoefend voor ze journalist werden. Dit geldt duidelijk minder voor de jongere leeftijdsgroepen: 24,4% voor de -35 jarigen, 39,2% voor de 35-44-jarigen, 44,2% voor de 45-54-jarigen en 63% voor de 55+ groep. Daarnaast is er ook een merkbaar verschil tussen Nederlands- en Franstaligen, dat in lijn ligt met de resultaten in 2013. Meer dan de helft van de Nederlandstalige respondenten begon zijn loopbaan met een ander beroep dan journalist, terwijl dit slechts geldt voor 35,9% van de Franstalige respondenten.

1.5.2. Jobmobiliteit

Uit de resultaten blijkt dat de externe professionele mobiliteit van respondenten eerder beperkt is en dat ze gemiddeld 15 jaar bij eenzelfde werkgever aan de slag blijven. Er is sprake van jobverloop maar dat is eerder beperkt: de respondenten geven aan dat ze sinds het begin van hun loopbaan voor 4,5 verschillende werkgevers hebben gewerkt (gemiddeld cijfer).

Dit gemiddelde is sterk beïnvloed door de aanwezigheid van enkele extreme waarden, waardoor een mediaan meer betekenisvol is. De ene helft van de respondenten werkt sinds het begin van zijn loopbaan voor drie of minder verschillende werkgevers/klanten, de andere helft werkt sinds het begin van zijn loopbaan voor drie of meer verschillende werkgevers/klanten.

Het hoeft niet te verbazen dat het professionele statuut de factor is die het sterkst de verschillen in jobmobiliteit bepaalt. Zo werken journalisten in loondienst gemiddeld 16 jaar voor hun huidige werkgever, op een gemiddelde carrière van 20 jaar. Ze hebben gemiddeld voor drie verschillende werkgevers gewerkt sinds het begin van hun loopbaan. De zelfstandige journalisten daarentegen, waarvoor de gemiddelde loopbaan 21 jaar bedraagt, hebben gemiddeld slechts 10 jaar voor dezelfde werkgever(s) gewerkt. Gemiddeld hebben zij voor 9 verschillende media gewerkt, al is ook voor deze groep de mediaan, die 5 is, meer betekenisvol. Dit betekent dat de ene helft van de freelancers gewerkt heeft voor minder dan 5 werkgevers, en dat de andere helft voor 5 of meer werkgevers.

Op het moment van bevraging werkte de meerderheid van de ondervraagde journalisten voor één enkele werkgever (70,8%). Gemiddeld werken zelfstandige journalisten voor 3 verschillende media op hetzelfde moment.

1.6 Werksituatie

1.6.1. Professioneel statuut

Bijna drie kwart van de respondenten werkt als journalist in loondienst (72,7%), een kwart is zelfstandig journalist of freelancer (25,3%), en de overige 1,9% geeft aan een ander statuut te hebben (gepensioneerden die nog actief zijn, vrijwilligers, etc.).

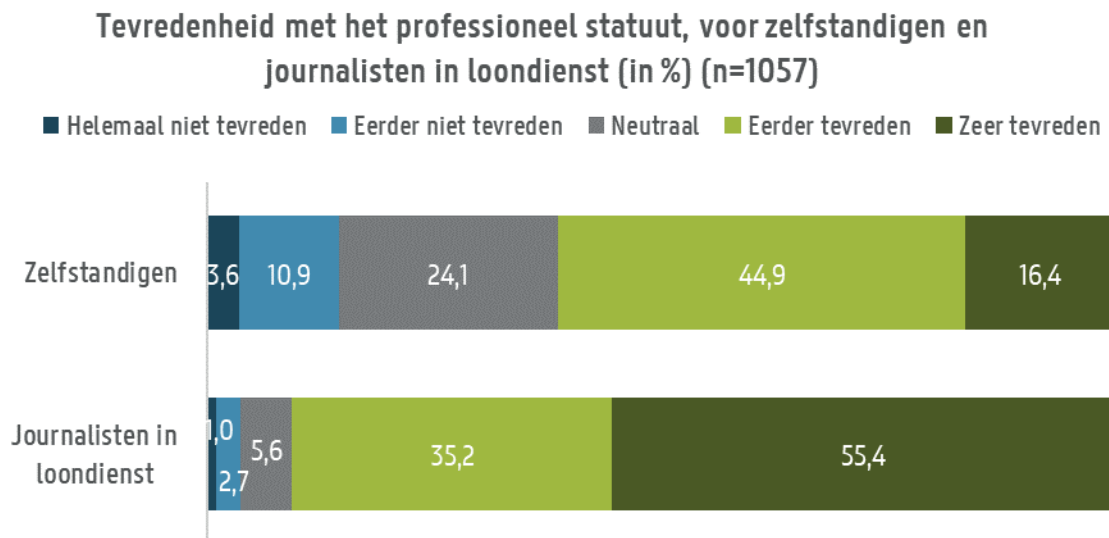
Bij de journalisten in loondienst heeft de grote meerderheid (89,2%) een contract van onbepaalde duur, 5,8% zijn ambtenaren, 3,1% heeft een contract van bepaalde duur en 2,5% is aan de slag met een interimcontract. De helft van de zelfstandige journalisten (51,3%) werkt voor verschillende vaste klanten, een derde (33,1%) voor één vaste klant en 15,6% voor een variabel aantal klanten.

Het statuut van zelfstandige journalist ofwel freelancer komt vaker voor in Vlaanderen: het gaat om 31,2% van de Nederlandstalige respondenten, tegenover 20,6% van de Franstaligen.

Daarnaast komt het statuut van zelfstandige evenveel voor bij aanvang van de loopbaan, als aan het einde van de carrière. Zo zijn 29% van de min 35-jarigen en 31,5% van de 55-plussers zelfstandigen, tegenover 21,4% van 35- tot 44-jarigen en 20,9% van de 45- tot 54-jarigen.

80,3% van de respondenten zegt (zeer) tevreden te zijn met zijn/haar statuut. Amper 7,9% geeft aan ontevreden te zijn en 11,9% is noch tevreden, noch ontevreden. Zelfstandige journalisten zijn wel minder tevreden met hun

statuut dan journalisten in loondienst, zoals blijkt uit Figuur 5. 90,6% van de respondenten in loondienst geeft aan (zeer) tevreden te zijn, tegenover 61,3% van de zelfstandige journalisten.

Figuur 5: Tevredenheid met het professioneel statuut, voor zelfstandigen en journalisten in loondienst. Steekproef = totale steekproef, exclusief stagiair-journalisten; ontbrekende data voor 166 respondenten (n=1057)

De vergelijking tussen de resultaten van 2013 en 2018 toont een verandering in de professionele statuten. In vijf jaar tijd is het aandeel journalisten in loondienst afgenomen, terwijl het aandeel freelancers is toegenomen. Zo becijferden we in 2013 het aandeel journalisten in loondienst nog op 78% (versus 20% in zelfstandig statuut). In 2018 zien we dat 72,7% van de respondenten actief is in loondienst, en is het aandeel freelancers opgelopen tot één op vier (25,3%). De resultaten van dit onderzoek zijn dus in lijn met de aandachtspunten van AJP en VVJ dat het aandeel freelance journalisten toeneemt, een evolutie waarbij ze de bezorgdheid uiten dat deze trend gepaard gaat met precare financiële en professionele situaties.

1.6.2. Mediasector⁶

Iets meer dan een derde van de respondenten geeft aan te werken voor een dagblad (35,8%) of een audiovisueel medium (35,2%). 32,8% werkt voor de periodieke pers, 8,4% voor een pers- of foto-agentschap, en 3,4% voor een productiehuis. Slechts 7,7% werkt voor een digital-only medium..

De data geven ook een meer gedetailleerde inzicht in de tewerkstelling. Zo werkt 28,3% van onze respondenten voor een nationale krantenredactie, terwijl 11,8% verbonden is aan een regionale krantenredactie. In de audiovisuele sector geeft 14,2% aan voor de openbare televisie te werken, en 12,7% voor de openbare radio. Kleinere groepen werken binnen de audiovisuele sector voor commerciële bedrijven: 8% voor commerciële televisie en 2,4% voor commerciële radio.

Vrouwen zijn niet in alle mediasectoren op gelijke manier vertegenwoordigd. Een eerste analyse maken we op basis van de gegevens van die respondenten die zeggen voor één mediasector te werken (wat maakt dat 220 respondenten, grotendeels freelancers, niet zijn meegenomen in deze cijfers). Daaruit blijkt dat vrouwen het

⁶ Respondenten kunnen aangeven voor meerdere media te werken, de categorieën sluiten elkaar niet uit.

sterkst vertegenwoordigd zijn in de periodieke pers (37,6%) en in de audiovisuele sector (36,1%). Voor dagbladen loopt hun aandeel terug tot 29,8%, voor persagentschappen tot 26,8%.

Herberekenen we deze resultaten met inbegrip van de groep journalisten die voor meerdere media werken, dan blijft het aandeel van vrouwen in de periodieke pers (34,4%) en in de audiovisuele media (33,3%) opmerkelijk hoog. Voor de persagentschappen loopt hun aandeel terug tot 21,4%.

De cijfers van de groep respondenten die voor één medium werkt, geven aan dat in de audiovisuele sector het grootste deel van de journalisten wordt tewerkgesteld met een arbeidscontract (92,6%) en dat slechts 7,4% van de respondenten in deze sector tewerkgesteld is als freelancer. Ook voor de persagentschappen ligt het aantal zelfstandigen eerder laag met 13,2% van de respondenten. In de printmediasector is het aandeel journalisten in zelfstandigenstatuut groter. Voor de kranten is dat aandeel 16,9% terwijl voor de periodieke pers één op drie (33%) werkt als freelancer.

De tweede analyse, waarin respondenten actief in meerdere sectoren wel zijn opgenomen, toont aan dat bijna 40% (38,9%) van de journalisten die voor pers- en foto-agentschappen werken, dat doen middels een freelance statuut. Bij de dagbladen loopt het aandeel zelfstandigen op tot 33,8%.

1.6.3. Voltijds/deeltijds

Onze steekproef omvat zowel journalisten in loondienst als freelancers waardoor de opdeling in deeltijdse en voltijdse aantelling met enige pragmatiek moet geoperationaliseerd worden.

Vier op de vijf respondenten (79,5%) geven aan voltijds te werken. Het resterende percentage werkt deeltijds. Het valt op dat het aandeel deeltijds werken is toegenomen sinds de vorige bevraging. In 2013 werkte immers nog 86% van de respondenten voltijds.

We kunnen niet naast de vaststelling dat deeltijdse tewerkstelling vaker voorkomt bij vrouwelijke journalisten. Waar 25,8% van de vrouwelijke respondenten deeltijds werkt, is dit slechts het geval voor 18,1% van de mannelijke journalisten. Deeltijdse tewerkstelling lijkt bovendien sterker vertegenwoordigd in de groep freelancers. In hun groep werkt 21,7% deeltijds.

We stellen ook een leeftijdseffect vast waarbij oudere journalisten vaker deeltijdse tewerkstelling opnemen. Bij de 55+ groep loopt het aandeel journalsiten met deeltijdse tewerkstelling op tot 37,8% (16,1% voor de groep 45-54, 12,8% voor de groep 35-44 en slechts 5,7% voor de min 35-jarigen).

1.6.4. Functie

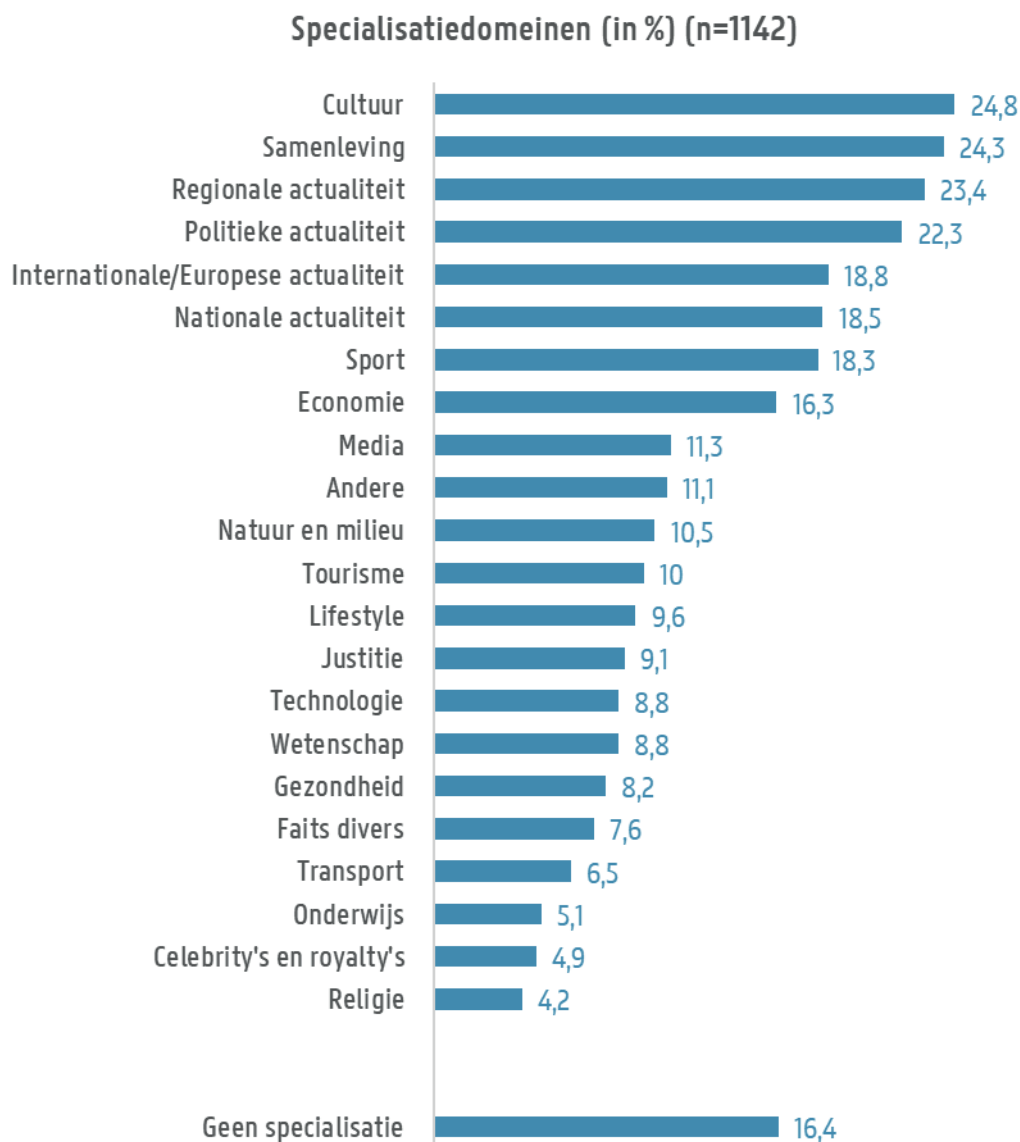
De meerderheid van de respondenten (62,6%) geeft aan de functie van journalist, reporter of redacteur op te nemen. De andere gerapporteerde functies vertegenwoordigen een kleiner procentueel aandeel: 8,3% is redactiechef, 7,3% zijn cameralui, fotografen, grafici of technici en 4,7% vervult een redactionele ondersteunende functie.

Deze functieomschrijvingen kunnen we groeperen in drie categorieën waarbij we de hiërarchische graad van tewerkstelling als leidraad nemen. De eerste twee categorieën (managers en middenkader) omvatten redactionele verantwoordelijkheid. Bijna een vijfde van onze respondenten heeft een functie met beleidsverantwoordelijkheid: hetzij als manager (9,4%) of als lid van het middenkader (9,2%). 81,5% van de respondenten heeft uitvoerende functies als journalist, fotograaf, lay out, enzovoort.

Aangezien de beroepsgroep overwegend mannelijk is, vertaalt zich dat ook naar de hiërarchisch hogere posities: 70,9% van de managementposities en 70,3% van de leden van het middenkader zijn mannen. Survey-onderzoek kan niet aantonen dat er een verschil zou zijn in toegang tot hogere functies voor vrouwen, maar de ondervertegenwoordiging van vrouwen in managementfuncties kan op basis van deze surveygegevens niet genegeerd worden. Interessant is het om op basis van deze surveygegevens te kijken naar de realiteit ten noorden en ten zuiden van de taalgrens. Hoewel in Franstalig België 35% van de respondenten vrouwen zijn, zijn slechts 27,6% van de managementfuncties in handen van vrouwen, en 27,5% van de functies in het middenkader. Deze lichte ondervertegenwoordiging doet zich niet voor onder de Vlaamse respondenten.

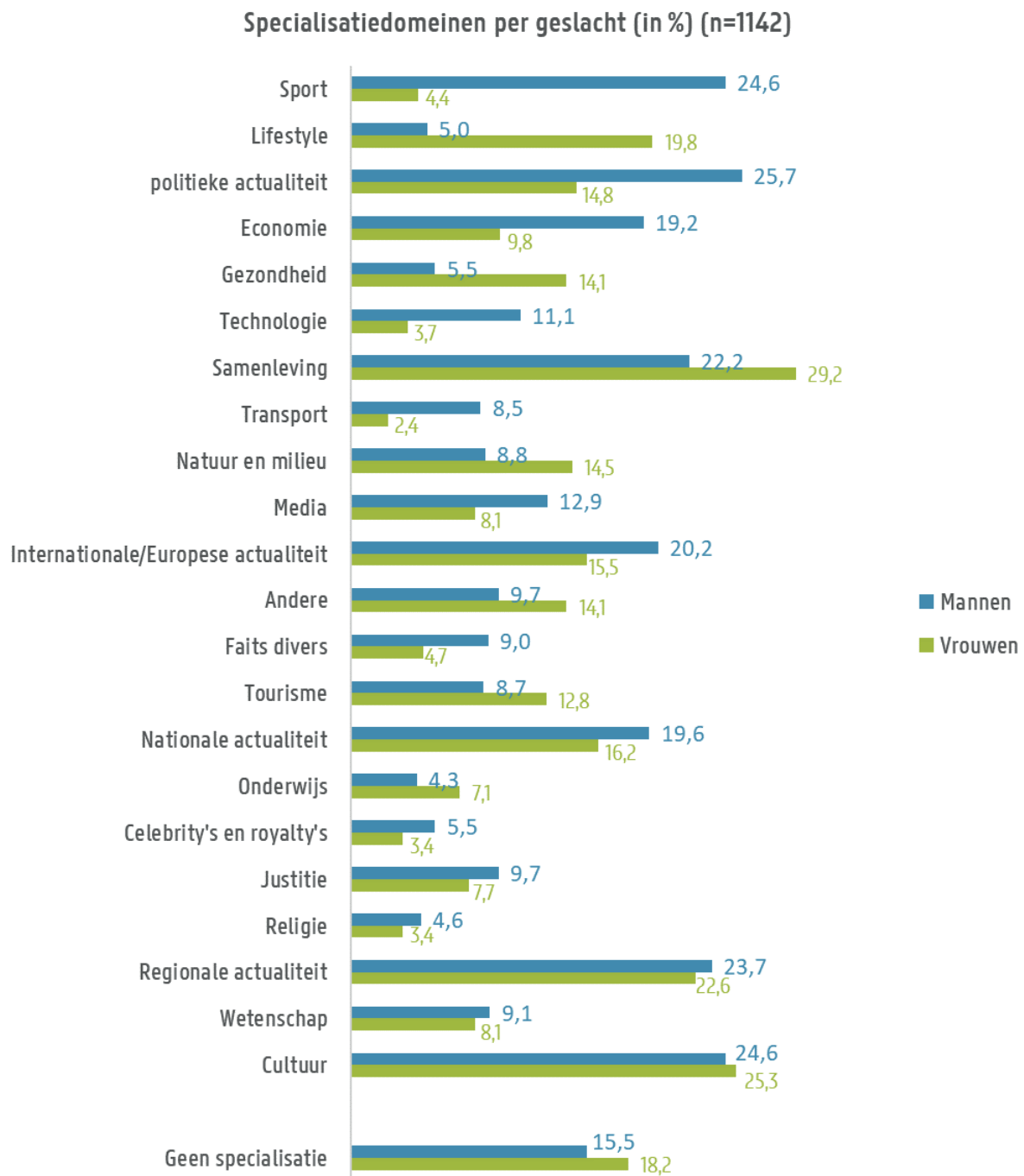
1.6.5. Specialisatie

De grote meerderheid van de respondenten (84%) geeft aan gespecialiseerd te zijn in minstens 1 topic, wat een bevestiging is van de cijfers van 2013 (82%).

Figuur 6: Specialisatiedomeinen. Steekproef = totale steekproef exclusief stagiair-journalisten; ontbrekende data voor 80 respondenten (n=1142)

De meest vermelde specialisaties onder respondenten zijn cultuur (24,8%), samenleving (24,3%), regio (23,4%), politiek (22,3%), internationale en Europese actualiteit (18,8%), nationale actualiteit (18,5%), en sport (18,3%). Daarentegen is slechts één respondent op tien gespecialiseerd in media (11,3%), natuur en milieu (10,5%), toerisme (10%), lifestyle (9,6%), en justitie (9,1%). Het volledige overzicht is opgenomen in Figuur 6.

Figuur 7: Specialisatiedomeinen per geslacht. Steekproef = totale steekproef, exclusief stagiair-journalisten; ontbrekende data voor 80 respondenten (n=1142)

Franstalige respondenten geven iets vaker aan een specialisatie te hebben (86,1%) dan de Nederlandstalige groep (81,2%). Franstalige respondenten zijn vaker gespecialiseerd in nationale actualiteit (23,3% tegenover

13,6% van de Nederlandstaligen), regio (28,3% tegenover 18,5% van de Nederlandstaligen), politiek (25,8% tegenover 18,7% van de Nederlandstaligen), economie (19,2% tegenover 13,2% van de Nederlandstaligen), justitie (11,6% tegenover 6,6% van de Nederlandstaligen) en in informatie gerelateerd aan milieu en natuur (12,8% tegenover 8,1% van de Nederlandstaligen). Het grootste verschil tussen Franstalige en Nederlandstalige journalisten zien we binnen het topic samenleving. 35,9% van de Franstalige respondenten zeggen gespecialiseerd te zijn in samenleving, tegenover slechts 12,5% van de Nederlandstalige respondenten. In domeinen met betrekking tot wetenschap en onderzoek zien we dan weer het omgekeerde verband (11,1% van de Nederlandstaligen tegenover 6,6% van de Franstaligen).

Binnen sommige specialisatiegebieden speelt gender een duidelijke rol (zie Figuur 7). Mannen zijn meer gespecialiseerd in sport (24,6% tegenover 4,4% van de vrouwelijke respondenten), in economie (19,2% tegenover 9,8% van de vrouwelijke respondenten), en in politiek (25,7% tegenover 14,8% van de vrouwelijke respondenten). Ze rekenen ook vaker volgende domeinen tot hun specialisatiedomeinen: technologie (11,1% versus 3,7%), media (12,9% versus 8,1%), transport (8,5% versus 2,4%) en faits-divers (9% versus 4,7%). Vrouwen hebben daarentegen vaker een specialisatie in de domeinen lifestyle (19,8% tegenover 5,0% van de mannelijke respondenten), samenleving (29,2% tegenover 22,2% van de mannelijke respondenten), gezondheid (14,1% tegenover 5,5% van de mannelijke respondenten), en natuur en milieu (14,5% tegenover 8,8% van de mannelijke respondenten). De resultaten wijzen duidelijk op geslachtsdifferentiatie in specialisatiedomeinen en sluiten daarmee aan bij conclusies van vele eerdere studies over vrouwelijke journalisten.⁷

Tot slot lijkt ook het professioneel statuut een differentiërende factor, maar in mindere mate. Zo geven zelfstandige journalisten iets vaker aan gespecialiseerd te zijn in minstens 1 domein (89,7% tegenover 81,0% van de journalisten in loondienst). Ze zijn vaker gespecialiseerd in toerisme (18,0% tegenover 7,0% van de respondenten in loondienst), in lifestyle (15,9% tegenover 7,0% van de respondenten in loondienst) en in domeinen met betrekking tot wetenschap en onderzoek (12,7% tegenover 7,6% van de respondenten in loondienst). Aan de andere kant vermelden werknemers in loondienst vaker dat ze gespecialiseerd zijn in economie (18,3% tegenover 11,4% van de zelfstandigen).

---

⁷ De Vuyst, S. & Raeymaeckers, K. (2018). Gender as a multi-layered issue in journalism: a multi-method approach to studying barriers sustaining gender inequality in Belgian newsrooms. *European Journal of Women's Studies*, 26(1), 23–38.

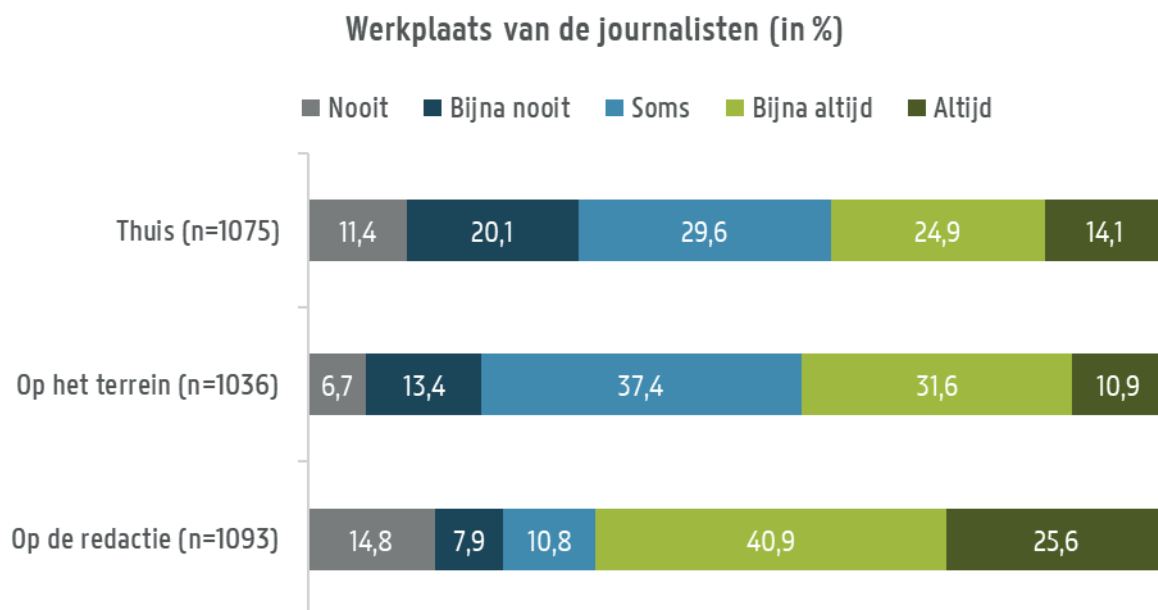
2 De journalist en zijn beroep

Het tweede deel van dit onderzoeksrapport gaat dieper in op de specifieke werkomstandigheden en elementen van journalistieke praktijk. Eerst bespreken we de werkvoorwaarden van de Belgische journalist. Daarna gaan we dieper in op de vereiste vaardigheden en op de redactionele routines. Ten slotte behandelen we het journalistiek brongebruik en diverse praktijken rond bescherming van bronnen en de bijhorende wetgeving.

2.1 Organisatie en werkvoorwaarden

2.1.1. De voornaamste werkplaatsen

Journalisten werken vooral vanuit de redactie zelf (Figuur 8). 65% van de respondenten stelt bijna altijd vanuit de redactielocatie te werken (ongeveer even veel als in 2013: 67%). Daar staat tegenover dat 22,7% van de respondenten maar zelden een redactie aan de binnenzijde ziet. Uiteraard is dit cijfer vooral van toepassing op freelancers waarvan 58,5% aangeeft bijna nooit vanuit een redactie te werken (tegenover slechts 6,5% bij journalisten in loondienst).

Figuur 8: Werkplaats van journalisten. Steekproef = totale steekproef, exclusief stagiair-journalisten; ontbrekende data voor 148 (thuis ; n=1075), 187 (terrein ; n=1036) en 130 (redactie ; n=1093) respondenten

42,5% van de journalisten zegt zeer frequent veldwerk te verrichten (iets meer dan in 2013: 38%). Het aandeel journalisten die slechts sporadisch de redactie verlaten om veldwerk te doen is dan weer 37,4%. 20,1% van de journalisten verricht (bijna) nooit veldwerk. Bij de zelfstandige journalisten geeft slechts 10,7% aan nooit of bijna nooit op het terrein te werken, terwijl bij de journalisten in loondienst dit aandeel aanzienlijk hoger ligt met 23,6%. Dit verschil kan deels verklaard worden doordat journalisten met een hiërarchisch hogere positie, die vaker in loondienst werken, minder mobiel zijn. Van de managers geeft 79,6% inderdaad aan bijna altijd op de redactie te werken, net als 86,8% van de 'middenmanagers', terwijl dit voor journalisten zonder kaderfunctie

slechts voor 62,5% het geval is. Omgekeerd geldt dat slechts 15,8% van de journalisten zonder kaderfunctie aangeeft nooit veldwerk te verrichten, terwijl dit bij de managers oploopt tot 27,4% en bij de 'middenmanagers' tot bijna de helft (45,9%). Het belang van aanwezigheid op het terrein hangt dus sterk af van de functie die men bekleedt.

Ten slotte beweert 39% van de journalisten altijd of bijna altijd van thuis uit te werken, hoewel ook 31,5% beweert nooit of bijna nooit aan thuiswerk te doen. Het hoeft niet te verbazen dat de werkplaats en woonplaats voor bijna drie kwart (72,7%) van de zelfstandige respondenten één en dezelfde plaats zijn. Daarentegen maakt 42,7% van de journalisten in loondienst nooit of bijna nooit gebruik van deze vorm van telewerken. Onder de journalisten in loondienst stelt een vijfde (20,9%) dat ze altijd of bijna altijd van thuis uit werken. Het aandeel journalisten dat (bijna) altijd van thuis werkt, is ook toegenomen in vergelijking met 2013, toen dit nog maar 29% was.

2.1.2. Gemiddelde werkduur

Respondenten die journalistiek als hoofdberoep uitoefenen, schatten dat ze gemiddeld 42,6 uur per week werken - dit cijfer ligt iets lager dan in 2013 (44 uur per week). Vrouwen zeggen 40,9 uur per week te werken, tegenover 43,4 uur per week bij mannen. Er is geen verschil in de ingeschatte werkduur per week tussen de Nederlandstalige (42,6 uur) en de Franstalige journalisten (42,5 uur). Anderzijds, hoe hoger de positie die men bekleedt, hoe meer uren worden gerapporteerd. Het gemiddeld aantal uren voor journalisten met een uitvoerende functie bedraagt 41,8 uur, terwijl dit voor middenmanagers stijgt naar 44,9 uur en voor managers tot 45,4 uur.

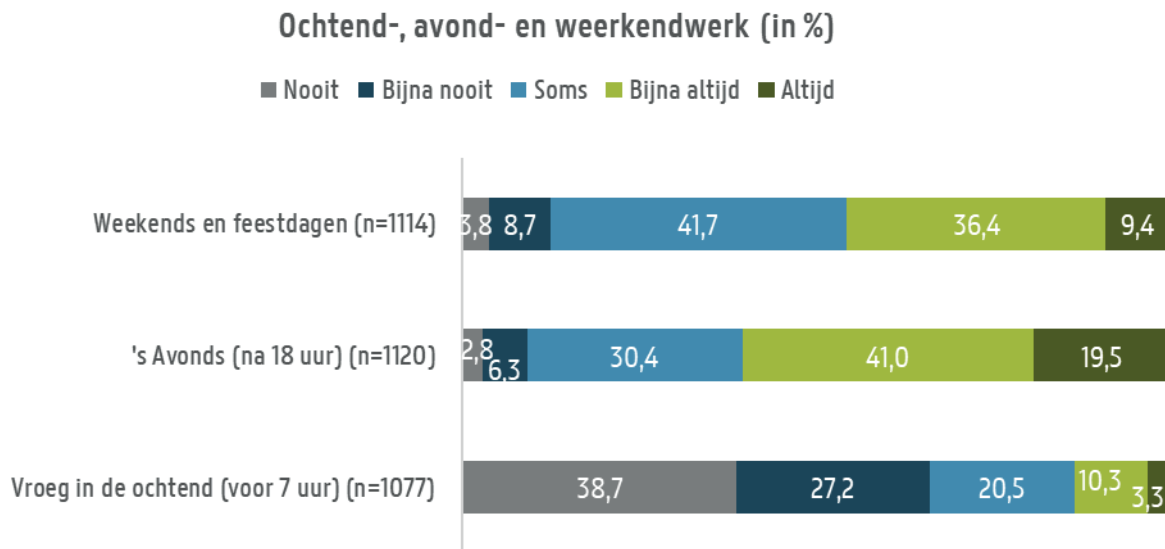
In overeenstemming met onze resultaten uit 2013, lijkt het werk van een journalist ook nu sterk fluctuerend. Twee op drie journalisten (64,1%) ziet zijn uurrooster wekelijks of maandelijks veranderen. Deze flexibiliteit wordt nog meer verwacht van zelfstandigen (88,5%) dan van journalisten in loondienst (56,5%). Bovendien zijn de uurroosters van managers opmerkelijk regelmatig (48,2%) dan de roosters van middenmanagers (44,7%) of journalisten met uitvoerende taken (32,9%).

2.1.3. Avondshiften, weekendwerk en feestdagen

Twee journalisten op drie (65,9%) zeggen (bijna) nooit te werken voor 7 uur 's ochtends (zie Figuur 9). Avondwerk is een ander verhaal. Net als in 2013 geven zes op tien journalisten aan daadwerkelijk (bijna) altijd na 18 uur te werken, terwijl slechts één respondent op tien zegt dat dit (bijna) nooit het geval is. Mannen werken in tegenstelling tot vrouwen vaker door na 18 uur (63,7% van de mannelijke respondenten ten opzichte van 54% van de vrouwelijke respondenten). Aan Nederlandstalige zijde geven opmerkelijk meer respondenten aan (bijna) altijd na 18 uur te werken (73,9% van de Nederlandstalige ten opzichte van 53,5% van de Franstalige respondenten). Hoewel de verschillen waargenomen voor de functie niet statistisch significant zijn, kunnen we vaststellen dat middenmanagers vaker in de avond lijken te werken (75%) dan managers (56,6%) en journalisten met uitvoerende taken (59,6%).

Relatief weinig respondenten (12,5%) zeggen (bijna) nooit te werken tijdens weekends of op feestdagen (iets meer dan in 2013: 18%), terwijl bijna de helft (45,8%) aangeeft (bijna) altijd te werken op deze momenten. Hier moet het onderscheid tussen zelfstandige journalisten en journalisten in loondienst onderstreept worden: 38,6% van de journalisten in loondienst geeft aan bijna altijd te werken tijdens weekends en feestdagen, ten opzichte van 66,2% van de freelancers. Hier verschillen de Nederlandstalige en Franstalige respondenten ook duidelijk

van elkaar. 60,3% van de Nederlandstaligen geeft aan (bijna) altijd in het weekend of op feestdagen te werken, terwijl dit aan Franstalige zijde maar de helft zo veel is (31,1%). Ten slotte zijn de verschillen per functie ook niet significant met betrekking tot werk tijdens het weekend: ook journalisten met eindverantwoordelijkheid of met een positie in het middenkader werken tijdens het weekend.

Figuur 9: Ochtend-, avond- en weekendwerk. Steekproef = totale steekproef, exclusief stagiair-journalisten; ontbrekende data voor 109 (weekends en feestdagen; n=1114), 103 ('s avonds; n=1120) en 46 ('s ochtends; n=1077) respondenten

2.1.4. Compensatie voor overuren

Meer dan de helft van de respondenten (55,6%) zegt nooit een vergoeding te ontvangen als ze overwerken. Logischerwijs maken journalisten in loondienst vaker kans op compensatie (56,9%) dan zelfstandigen (14,4%). Wanneer overwerken wordt gecompenseerd is dat het vaakst in de vorm van compensatie-uren of -dagen (34,5%). Een financiële vergoeding daarentegen is eerder zeldzaam (9,7%).

Hoe ouder de respondenten, hoe minder ze aangeven een compensatie te krijgen voor hun overwerk. Het aandeel respondenten dat verklaart op een compensatie te kunnen rekenen bedraagt 50,5% bij de min-35-jarigen, net als bij de 35- tot 45-jarigen. Bij de 45- tot 55-jarigen gaat het nog om 44,4% en bij de 55-plussers bedraagt het slechts 36,1%. Wellicht moet deze vaststelling worden verbonden aan het feit dat oudere journalisten vaker hogere functies bekleden en dus het gegeven dat managers minder compensatie ontvangen voor overuren (25,8%) dan middenmanagers (44,4%) en journalisten in uitvoerende rol (46,3%).

2.1.5. Netto inkomen

Het geschatte gemiddelde netto inkomen⁸, berekend op basis van de verklaringen van de respondenten die journalistiek als hoofdactiviteit uitoefenen⁹, is ongeveer 2.341 euro per maand (zie Figuur 10). Dat bedrag vertoont een stijging van 174 euro in vergelijking met de resultaten van 2013 (+8%), wat overeenkomt met de toename in levensduurte gedurende deze vijf jaar¹⁰. Aan de ene kant verklaart net geen één op tien journalisten (9%) minder te verdienen dan 1.500 euro per maand. Aan de andere kant zeggen bijna twee op tien respondenten (19,2%) maandelijks meer dan 3.000 euro te verdienen. 14,1% van de journalisten meldt minder dan 1.750 euro netto te ontvangen als maandelijks inkomen. Daarnaast heeft 12,7% een maandelijks inkomen tussen 1.750 en 1.999 euro, 17,4% tussen 2.000 en 2.249 euro, 14,4% tussen 2.250 en 2.499 euro, en 13,2% tussen 2.500 en 2.749 euro. In vergelijking met 2013 stijgt het aandeel lonen dat hoger ligt dan 2.750 euro met 10 percentagepunten, tot 28,2% in 2018.

Hoewel het gemiddelde loon van Nederlandstalige respondenten (2.303 euro) dicht aanleunt tegen dat van de Franstalige respondenten (2.378 euro), variëren de inkomsten sterk rond andere variabelen. Allereerst is het verschil tussen de inkomsten van journalisten in loondienst (2.451 euro) en zelfstandige journalisten (1.983 euro) het vermelden waard. Een journalist in loondienst verdient dus bijna een kwart meer (23,6%) dan een zelfstandig journalist. Daarnaast verdienen vrouwen (2.147 euro) maandelijks gemiddeld bijna 300 euro (of 13,6%) minder dan hun mannelijke collega's (2.439 euro). Dit verschil is gelijkaardig aan wat we in 2013 vaststelden. Toch moet dit ook weer in lijn met de leeftijdsverschillen worden geïnterpreteerd, aangezien het percentage vrouwen actief als journalist afneemt met de leeftijd. Als we inzoomen op de groep journalisten jonger dan 35 jaar, gaat het voor de vrouwelijke respondenten om een gemiddeld maandelijks inkomen van 1.904 euro, terwijl mannelijke respondenten gemiddeld 2.086 euro verdienen. Hoewel dit verschil (-8,7%) minder groot is dan voor de totale groep respondenten, blijft het desalniettemin belangrijk en statistisch significant. Gezien in de jongste leeftijdscategorie (<35 jaar) beide groepen ook vooral tewerk gesteld zijn in niet-leidinggevende posities, toont het ook aan dat mannen en vrouwen verschillend betaald worden voor dezelfde functie en dezelfde anciënniteit.

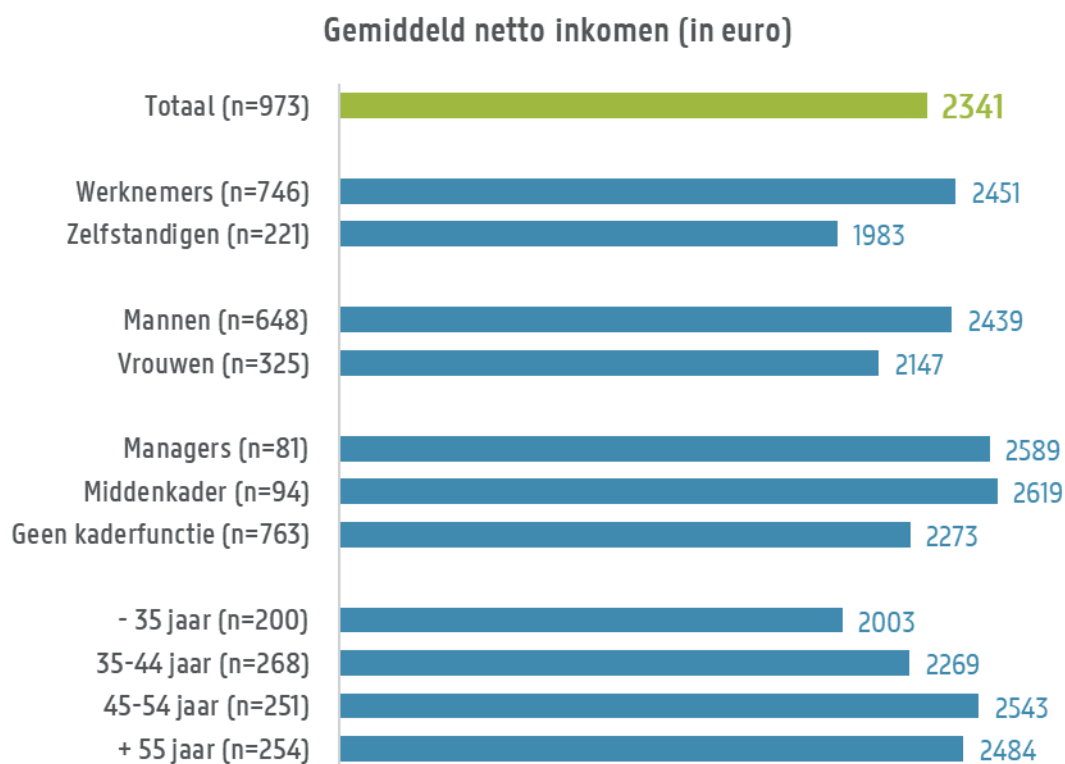
Het inkomen neemt met het ouder worden duidelijk toe, ook al is het gemiddelde inkomen van journalisten van 45 tot 54 jaar iets hoger dan dat van hun oudere collega's. Het netto inkomen bedraagt 2.003 euro voor journalisten jonger dan 35, 2.269 euro voor 35- tot 44-jarigen, 2.543 euro voor 45- tot 54-jarigen en 2.484 euro voor de 55-plussers. Uiteraard volgt het loon ook de functie en verantwoordelijkheden binnen het bedrijf: managers verdienen gemiddeld 2.589 euro, middenmanagers 2.619 euro en journalisten met uitvoerende taken 2.273 euro. Hoewel het misschien vreemd lijkt dat het gemiddelde nettoresultaat van managers lager is dan dat van middenmanagers, moet worden opgemerkt dat dit niet het geval is voor het mediane inkomen, dat minder beïnvloed wordt door extreme waarden. De mediaan bedraagt namelijk 2.875 euro voor managers, 2.625 euro voor middenmanagers en 2.375 euro voor de overige journalisten. Bovendien worden bij deze cijfers de premies en extra toeslagen voor middenkader en managers niet mee in rekening gebracht.

---

⁸ De kwestie van het inkomen van journalisten is benaderd met loonbarrières. We hebben de centrale waarde van elk van deze barrières genomen om een gemiddeld gemiddeld netto-inkomen te verkrijgen.

⁹ Voor deze analyse was het noodzakelijk bepaalde respondenten te excluderen, namelijk: respondenten die journalist zijn in bijberoep, respondenten die op dit moment werkloos zijn, en actieve gepensioneerden.

¹⁰ Het indexcijfer van de consumptieprijzen is zelfs met bijna 6% gestegen tussen onze twee enquêtes (zie cijfers van de Nationale Bank van België, beschikbaar op <http://stat.nbb.be/Index.aspx?DataSetCode=NICP2013&lang=fr>).

Figuur 10: Gemiddeld netto inkomen. Steekproef = journalisten als hoofdberoep (exclusief stagiair-journalisten, journalist in bijberoep, werkloze journalisten en gepensioneerden); N=973

2.1.6. Promotiekansen

De helft van de respondenten (50,6%) zegt reeds een promotie te hebben gekregen tijdens hun loopbaan. Dat is lager dan in 2013, toen dit nog 61% bedroeg. Van deze respondenten, zegt 80,3% een promotie te hebben gekregen in termen van titel of functie, en 79,6% in termen van financiële waardering.

Logischerwijs, hoe verder een journalist is gevorderd in zijn carrière, hoe groter de kans is dat hij of zij reeds gepromoveerd is. Bijna één vrouw op twee (45%) heeft al een promotie gekregen, ten opzichte van 53,1% van de mannen. Voor mannen geldt bovendien dat promoties vaker gepaard gaan met een loonsverhoging (81% van de mannen ten opzichte van 72% van de vrouwen). Journalisten in loondienst genieten ook vaker dit voordeel (64%) dan zelfstandigen (46%).

2.2 Welke journalistieke vaardigheden zijn sterke troeven vandaag?

2.2.1. Professionele vaardigheden

De vaardigheden die journalisten zelf als de belangrijkste omschrijven zijn taalvaardigheid (45%), gevolgd door kritische en analytische vaardigheden (36,4%, zie Tabel 3). We stellen dus vast dat net als in 2013 taalvaardigheid een element is dat essentieel wordt geacht in de hedendaagse praktijk van de journalistiek, evenals de vaardigheden die verband houden met het analytisch en kritisch benaderen van materie.

Van de vaardigheden die ook als belangrijk worden beoordeeld, trekken twee resultaten onze aandacht. Uit de enquête van 2018 blijkt dat 83,1% van de respondenten multimediale vaardigheden als (zeer) belangrijk interpreteert, vergeleken met 78% in 2013. Deze evolutie illustreert hoe de ondervraagde professionals in 2018 meer belang hechten aan de vaardigheden die hen in staat stellen om voor verschillende media (print, radio, televisie en internet) te werken. Anderzijds oordeelde in 2013 nog 87% van de respondenten dat technologische vaardigheden (zeer) belangrijk waren, terwijl dit in 2018 is afgenomen tot 73,7%.

	% (zeer) belangrijke vaardigheid	% belangrijkste vaardigheid
Taalvaardigheid	98,4%	45,0%
Sociale vaardigheden	96,9%	12,6%
Analytische, kritische vaardigheden	96,7%	36,4%
Online onderzoeksvaardigheden	93,8%	0,5%
Multimediale vaardigheden	83,1%	2,7%
Technologische vaardigheden	73,7%	1,2%
Statistische vaardigheden	64,4%	0,0%
Databeheer	50,8%	0,0%
Grafische vaardigheden	24,4%	0,2%

Tabel 3: Gepercipieerd belang professionele vaardigheden

Wanneer we kijken naar de manier waarop mannelijke en vrouwelijke journalisten hun professionele vaardigheden rangschikken, zijn er enkele verschillen. Zo schatten 87,7% van de vrouwelijke journalisten taalvaardigheid in als zeer belangrijk, terwijl maar 80,5% van de mannen hetzelfde doet. Ook kritische en analytische vaardigheden (79,9% bij vrouwen tegenover 71,7% bij mannen), online onderzoeksvaardigheden (56,1% bij vrouwen tegenover 43,9% bij mannen) en technologische vaardigheden (26,3% bij vrouwen tegenover 18,1% bij mannen) worden door vrouwelijke journalisten als belangrijkere vaardigheden geschat dan door hun mannelijke collega's. Andere elementen tonen geen significant verschil naar gender.

Uit de resultaten blijken ook verschillen tussen de journalisten in het noorden en het zuiden van het land. 87,6% van de Vlaamse respondenten beschouwt multimediale vaardigheden als (zeer) belangrijk, terwijl dit aan Franstalige zijde slechts voor 78,2% van de respondenten opgaat. Hetzelfde geldt voor de vaardigheden die verband houden met de interpretatie en het gebruik van statistieken: Vlaamse journalisten zijn vaker (69,4%) van mening dat deze (zeer) belangrijk zijn dan Franstaligen (58,8%).

De omgekeerde trend doet zich voor wanneer we kijken naar technologische vaardigheden. Franstaligen zijn eerder geneigd deze vaardigheden te kenmerken als (zeer) belangrijk (78%) dan Nederlandstalige journalisten (69,8%). Evenzeer zijn Franstalige journalisten meer geneigd grafische vaardigheden als (zeer) belangrijk te bestempelen (29,6%) dan Nederlandstalige journalisten (19,7%). Ondanks de voorgenoemde verschillen oordelen journalisten uit het noorden en het zuiden van het land gelijkaardig over het belang van taalvaardigheid, sociale vaardigheden, analytische en kritische vaardigheden, en online onderzoeksvaardigheid.

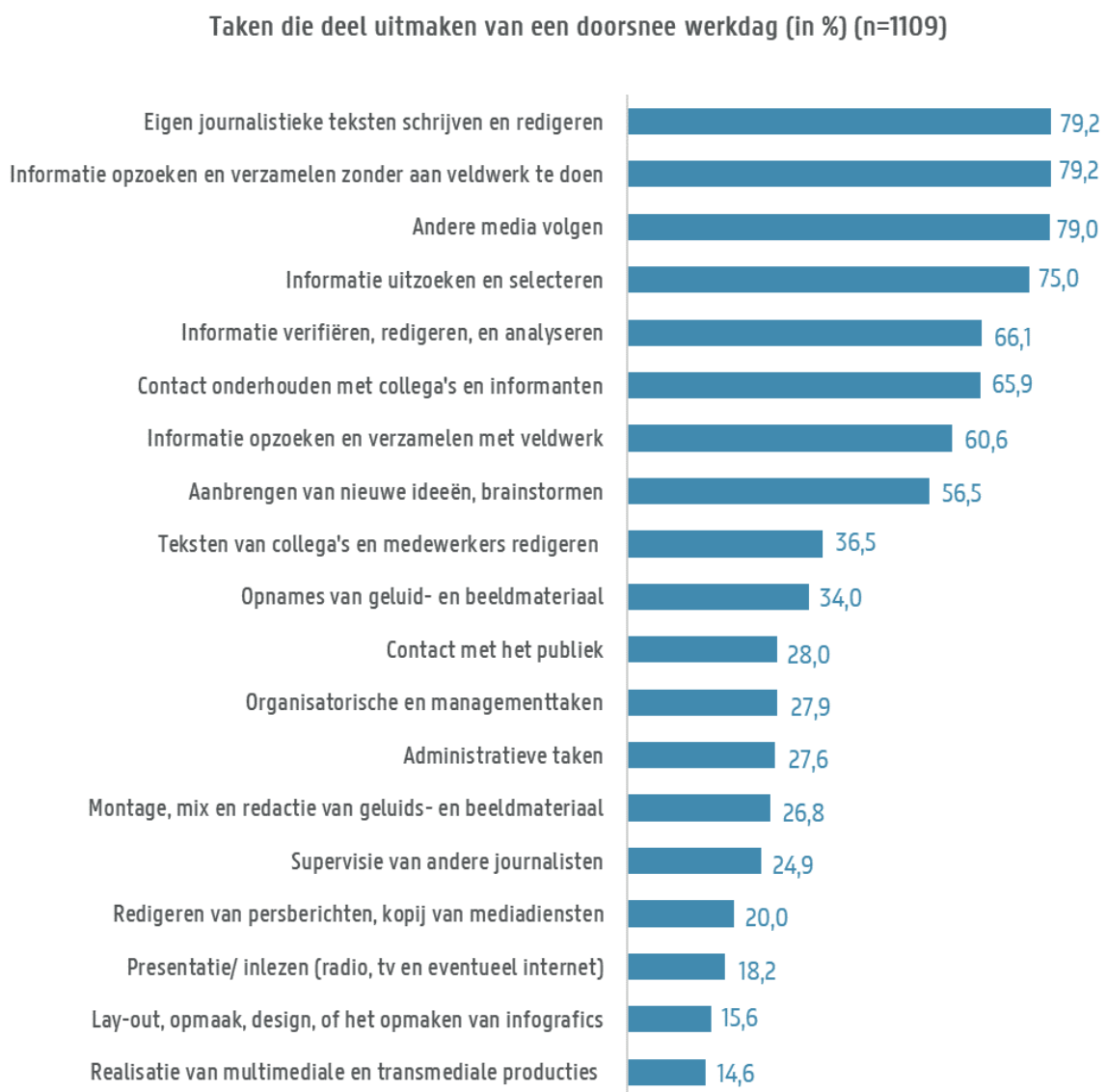
Ten slotte lijkt de status van de respondent - al dan niet in loondienst - in sommige gevallen invloed te hebben op de manier waarop hij/zij deze vaardigheden voorstelt. Zo zijn journalisten in loondienst meer geneigd (84,4%) dan freelancers (78%) om de multimediale vaardigheden als belangrijk te beoordelen. De andere resultaten zijn niet significant vanuit een statistisch oogpunt. Er kan worden verondersteld dat dit verschil gedeeltelijk te wijten is aan de evolutie van de arbeidsomstandigheden in Belgische media-organisaties. Verschillende resultaten die in dit rapport worden gepresenteerd, tonen inderdaad aan dat een groot aantal journalisten betrokken is in de publicatie van inhoud voor de online platformen van hun media. Journalisten in loondienst worden mogelijk meer geconfronteerd met deze eisen dan zelfstandige journalisten.

2.2.2. Dagelijkse routine

Een groot deel van de werktijd van journalisten in 2018 is gewijd aan het verzamelen van informatie en het maken van stukken, zo bevestigt het merendeel van de respondenten (zie Figuur 11). Voor beide taken geeft 79,2% van de journalisten aan dat ze deel uitmaken van hun taken op een doorsnee werkdag. Waar in 2013 het in de gaten houden van andere nieuwsmedia werd gerapporteerd door 75% van de respondenten is dat aandeel in 2018 verhoogd naar 79%. In 2018 komt deze taak daarmee voor het eerst in de top drie van meest frequent uitgevoerde taken door journalisten op dagelijkse basis. Het selecteren van informatie (75%) en het verifiëren ervan (66,1%) blijven tevens kerntaken van journalisten. Bureauwerk blijft dus belangrijk. Aan veldwerk wordt ook een groot belang toegekend (60%, identiek aan het cijfer voor 2013).

Meer vrouwen dan mannen rapporteren dat ze dagelijks de teksten van collega's redigeren (respectievelijk 41,5% en 34,1%). In de vergelijking tussen het noorden en het zuiden van het land duiken anderen verschillen op. Het meest opvallende contrast zit op het vlak van brainstormen en nieuwe ideeën aanbrengen: terwijl 68,2% van de Vlaamse respondenten aangeven dat dit een dagelijkse activiteit is, is dat voor slechts 44,7% van de Franstalige collega's het geval. Het verifiëren, redigeren en analyseren van informatie is dan weer voor meer Franstalige dan Nederlandstalige journalisten een dagelijkse taak (respectievelijk 72,0% en 60,1%), net als het onderhouden van contacten met collega's en bronnen (71,2% van Franstalige en 60,5% van Nederlandstalige respondenten), het opnemen van organisatorische en managementtaken (34,8% van Franstalige en 21,2% van Nederlandstalige respondenten) en het monteren of mixen van geluid- en beeldmateriaal (32,8% van Franstalige en 20,9% van Nederlandstalige respondenten).

Het takenpakket varieert ten slotte ook naargelang de leeftijd van de journalist. Hoe jonger de journalist, hoe meer die dagelijks persberichten herwerkt (jonger dan 35 jaar: 28,6%; tussen 35 en 44 jaar: 23,6%; tussen 45 en 54 jaar: 16%; ouder dan 54 jaar: 15,8%). Dit verband zien we trouwens opduiken over de hele lijn van dagelijkse taken, zeker als die meer technische vaardigheden of zin voor creativiteit vergen. Zo zien we 25,3% van wie minstens 55 jaar oud is dagelijks beeld- of geluidsopnames vastleggen, terwijl dit aandeel duidelijk hoger ligt bij de jongere leeftijdsgroepen (37,7% bij 45-54 jarigen, 35,1% bij 35-44 jarigen en zelfs 43,8% bij wie jonger is dan 35). Voor het monteren van geluid- en beeldmateriaal en het maken van multimediale en transmediale producties zien we een gelijkaardig verband met leeftijd. Het deelnemen aan brainstormsessies of het aanbrengen van nieuwe ideeën behoort ook minder tot het dagelijkse takenpakket van journalisten ouder dan 54 (45,9%), vergeleken met journalisten tussen 45 en 54 jaar (61,9%), tussen 35 en 44 jaar (62,1%) of jonger dan 35 jaar (60,6%).

Figuur 11: Taken die deel uitmaken van een doorsnee werkdag. Steekproef = totale steekproef, exclusief stagiair-journalisten; ontbrekende data voor 114 respondenten (n=1109)

De drie taken die volgens de respondenten het grootste aandeel van hun tijd in beslag nemen, zijn dezelfde als in 2013:

- Schrijven/redigeren van eigen journalistieke teksten (27,3%)
- Research/ nieuwsgaring aan het bureau (thuis of op de redactie) (17,6%)
- Veldwerk/ interviews en nieuwsgaring buiten de redactie (13,5%).

2.2.3. Crossmediale flexibiliteit

10,5% van de respondenten in 2018 werkt uitsluitend aan de productie van journalistieke inhoud voor de website en sociale media kanalen van zijn medium. In 2013 was dit slechts 7%. Daarnaast rapporteert 68,8% van de respondenten ook journalistieke inhoud specifiek voor de online platforms van hun media te produceren, hoewel dit niet hun hoofdactiviteit is.

Over het algemeen lijken Nederlandstalige journalisten zich vaker in hoofdzaak bezig te houden met journalistiek werk dat online verschijnt (12,5%) dan Franstalige journalisten (8,4%). Bijgevolg vinden we dat meer Franstalige journalisten (25,6%) dan Nederlandstalige journalisten (16,3%) geen inhoud produceren voor de online platforms van hun media. Deze discrepanties suggereren een andere integratie van webgebaseerde journalistieke praktijk tussen het noorden en het zuiden van het land, waarbij Vlaamse journalisten vaker online mediaplatformen voeden dan Franstalige journalisten.

Daarnaast blijken ook de verschillende leeftijdsgroepen niet in gelijke mate betrokken te zijn bij het uitvoeren van taken gerelateerd aan online journalistiek. Uit het onderzoek blijkt inderdaad dat de respondenten jonger dan 35 jaar meer toegewijd zijn (16,9%) aan de productie van online-inhoud als hoofdactiviteit dan journalisten tussen 35 en 44 jaar (9,6%) en tussen 45 en 54 jaar (5,8%). Aan de andere kant stellen we vast dat nog 11,3% van de respondenten van 55 jaar en ouder als hoofdactiviteit het ondersteunen van de online kanalen aangeeft. Interessant is de vaststelling dat journalisten uit de groep (45-54) het minst frequent aangeven als hoofdtaak bezig te zijn met de productie van online informatie. Maar tegelijk zijn ze de meest betrokken groep (79%) als het er op aankomt als nevenactiviteit ook content aan te leveren voor de online platformen.

Gevraagd naar datajournalistiek zegt 90% van de respondenten dat ze niet betrokken zijn geweest bij datajournalistieke projecten in 2017. Dit kan worden verklaard door de tijd die dit soort projecten vereist, door het feit dat deze projecten nog niet in alle mediabedrijven ingang hebben gevonden, en door het feit dat datajournalistiek specifieke journalistieke vaardigheden veronderstelt waarvoor mediabedrijven doorgaans extra medewerkers aantrekken.¹¹ Zij die wel betrokken waren bij datajournalistieke projecten, werkten in de eerste plaats aan de journalistieke inhoud van het project (93,9%), en veel minder aan het programmeren en verzamelen van gegevens (29,9%) of het maken van visualisaties (27,3%).

2.2.4. Aanwezigheid op blogs en sociale netwerksites

Eenzijds verklaart bijna een derde van de ondervraagde Belgische journalisten nooit inhoud op het account of de pagina van hun medium te verspreiden, anderzijds verspreidt 20,9% van de journalisten dagelijks, of meerdere keren per dag, informatie via deze kanalen. Het onderzoek bevestigt ook het geringe belang van de persoonlijke

---

¹¹ De Maeyer, J. ; Libert, M. ; Domingo, D. ; Heinderyckx, F. & Le Cam, F. (2015). Waiting for Data Journalism. *Digital Journalism*, 3(3), 432–446.

website van journalisten (bijvoorbeeld blogs) als een medium voor informatieverbreiding: meer dan driekwart (76,5%) zegt nooit enige inhoud te posten.

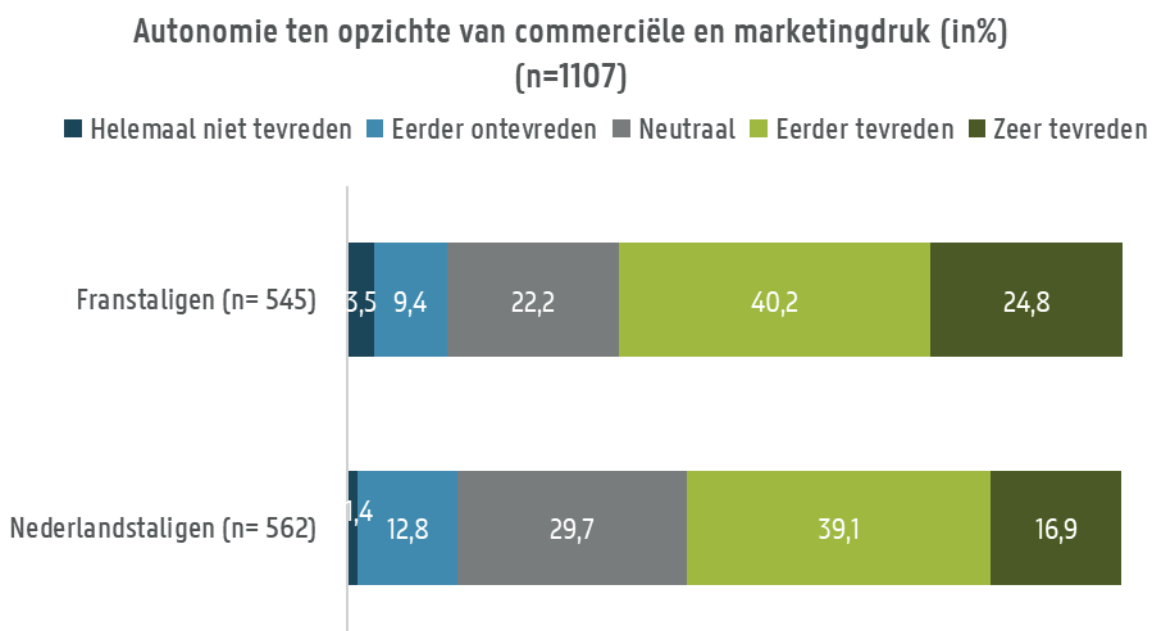
Het is niet verrassend dat de accounts en persoonlijke pagina's van journalisten op sociale netwerken niettemin één van de meest gebruikte alternatieven zijn voor de verspreiding van informatie, ook al gebruikt 28,9% van de journalisten zijn/haar account nooit voor deze doeleinden en 18,3% zelden. Daarentegen gebruikt 9,6% van de journalisten zijn/haar account hiervoor meerdere keren per dag. De overige respondenten antwoordden dat ze hun account (bijna) dagelijks gebruiken om informatie te publiceren (10,9%), enkele keren per week (17,9%) of enkele keren per maand (14,4%).

Mannelijke en vrouwelijke journalisten gebruiken hun persoonlijke accounts op sociale netwerksites niet even frequent om informatie te posten. 23,1% van de mannen publiceert er minstens eenmaal per dag informatie, tegenover 15,2% van de vrouwen. De cijfers liggen dicht bij elkaar wanneer we naar het wekelijkse gebruik kijken: 36,2% vrouwelijke respondenten publiceert wekelijks iets nieuws, tegenover 39,5% van de mannen.

Ten slotte zijn respondenten die behoren tot de leeftijdsgroep jonger dan 35 jaar het meest dagelijks actief op sociale netwerksites (25%). 23,8% van de 34-45 jarigen publiceert dagelijks of meermaals daags iets op sociale netwerksites, tegenover 15,9% bij de leeftijdsgroep 55+. Uit het onderzoek blijkt dus dat respondenten onder de 45 jaar over het algemeen actiever zijn in het verspreiden van content op hun persoonlijke accounts dan oudere journalisten.

2.2.5. Professionele autonomie

78,1% van de respondenten geeft aan (zeer) tevreden te zijn met de autonomie waarover ze beschikken op de redactie (52,6% is eerder tevreden, 25,5% is zeer tevreden). Franstalige journalisten rapporteren wel een grotere tevredenheid omtrent hun toegekende autonomie (29,8% is zeer tevreden) dan hun Nederlandstalige collega's (21,4% is zeer tevreden).

Figuur 12: Autonomie ten opzichte van commerciële en marketingdruk. Steekproef = totale steekproef, exclusief stagiair-journalisten; ontbrekende data voor 116 respondenten (n=1107)

Het onderzoek van 2018 onderzocht eveneens de tevredenheid van Belgische journalisten met de collectieve autonomie van hun redactie met betrekking tot commerciële en marketingdruk. 39,6% geeft aan tevreden te zijn met deze mate van autonomie en 20,8% is zeer tevreden. 26% van de respondenten geeft een neutraal antwoord op deze stelling. Opnieuw blijken Franstalige journalisten tevredener zijn dan hun Nederlandstalige collega's met betrekking tot de toegekende autonomie (24,8% zeer tevreden ten opzichte van 16,9%, zie Figuur 12).

De resultaten weerspiegelen een trend waarbij oudere journalisten minder tevreden zijn dan jongere journalisten met betrekking tot de autonomie die de redactie heeft ten opzichte van commerciële en marketingdruk. 64,1% van de respondenten jonger dan 35 jaar is (zeer) tevreden met hun onafhankelijkheid. De resultaten voor de respondenten tussen de 35 en 44 jaar (65,3%) en de respondenten tussen de 45 en 54 jaar (62,1%) lopen echter terug. Bij de 55-plussers echter is nog slechts iets meer dan de helft (zeer) tevreden met de autonomie ten opzichte van commerciële en marketingdruk (53,3%).

Ten slotte is 58,1% van de respondenten enigszins tot zeer tevreden over de autonomie van hun redactie ten opzichte van andere vormen van druk en 29,7% beantwoordt deze vraag neutraal. Bij de verdeling van respondenten in leeftijdsgroepen, tekent zich dezelfde tendens af als bij de vraag rond autonomie ten opzichte van commerciële en marketingdruk; ook hier zijn oudere respondenten minder tevreden.

2.2.6.Discriminatie en intimidatie

Een kwart van de journalisten (24,3%) geeft aan in het kader van zijn of haar beroep al in aanraking te zijn gekomen met discriminatie. Van de respondenten die aangaven discriminatie te hebben ondervonden, rapporteert meer dan de helft (55,1%) dat het om leeftijdsdiscriminatie ging, 47,1% meldt discriminatie op grond van geslacht, 11% ondervond discriminatie op basis van herkomst en 2,4% op basis van hun seksuele geaardheid. Daarnaast rapporteert ook 14,9% van de respondenten al in aanraking te zijn gekomen met andere vormen van discriminatie, waaronder discriminatie op grond van het fysieke voorkomen of politieke overtuigingen.

Wat betreft hun ervaringen met discriminatie verschillen de mannelijke en vrouwelijke respondenten sterk van elkaar. 42,7% van de vrouwelijke respondenten heeft namelijk een ervaring met discriminatie, terwijl slechts 15,5% van de mannen werd gediscrimineerd. Ook zegt 32% van de vrouwelijke respondenten al gediscrimineerd te zijn op basis van geslacht, terwijl dit bij de mannelijke respondenten een marginaal fenomeen is (1,6%).

Hoewel we geen verklaring kunnen bieden merken we op dat Franstalige respondenten vaker dan hun Nederlandstalige collega's aangeven een vorm van discriminatie te hebben ondergaan (30,5% van de Franstaligen, tegenover 17,8% van de Nederlandstaligen).

Deze studie omvat ook vragen die peilen naar intimidatie. Ruim één respondent op vijf (21,3%) geeft aan al in aanraking te zijn gekomen met intimidatie in het kader van zijn of haar beroep. Bijna de helft (46,7%) van de deze respondenten geven aan dat de intimidatie betrekking heeft op hun gender; 30,3% op hun leeftijd; 5,7% op hun etniciteit; en 2,5% op hun seksuele oriëntatie. Daarnaast geeft 38,8% van deze respondenten (10,1% van het totale aantal respondenten) aan in aanraking te zijn gekomen met nog andere vormen van intimidatie. Het betreft hier vooral druk van politieke bronnen, adverteerders, bedrijven, media-uitgevers en burgers.

Ook hier melden meer vrouwen dan mannen reeds geïntimideerd te zijn om welke reden dan ook. Voor bijna een derde (30,4%) van de vrouwelijke respondenten tegenover 17% van de mannen is dit het geval. Van deze vrouwen zegt twee derde (67,2%) dat hun gender de basis vormde voor deze intimidatie (tegenover slechts 4,3% van de

mannen die aangeven reeds geïntimideerd geweest te zijn). Voor de overige motieven voor intimidatie daarentegen stelden we geen of slechts minieme genderverschillen vast.

Het is ook zo dat intimidatie veel minder vaak lijkt voor te komen bij Nederlandstalige journalisten (15,3%) dan bij Franstalige journalisten (27,1%).

2.3 Het journalistieke bronnengebruik

Wat een journalistieke bron precies is, kan op twee manieren ingevuld worden. Enerzijds zullen we het hebben over de informatieactoren. Dat zijn de personen of instituties die informatie bezitten, en die gevraagd of ongevraagd doorgeven aan journalisten. Anderzijds behandelen we de informatiekkanalen: de wegen die de actoren bewandelen om hun boodschap te verspreiden, en die tegelijk door journalisten gebruikt worden om informatie te verzamelen. Persberichten vallen bijvoorbeeld binnen de tweede betekenis, maar hebben ook invloed op de toegang van bepaalde informatieactoren tot journalisten.

2.3.1. Informatiekkanalen

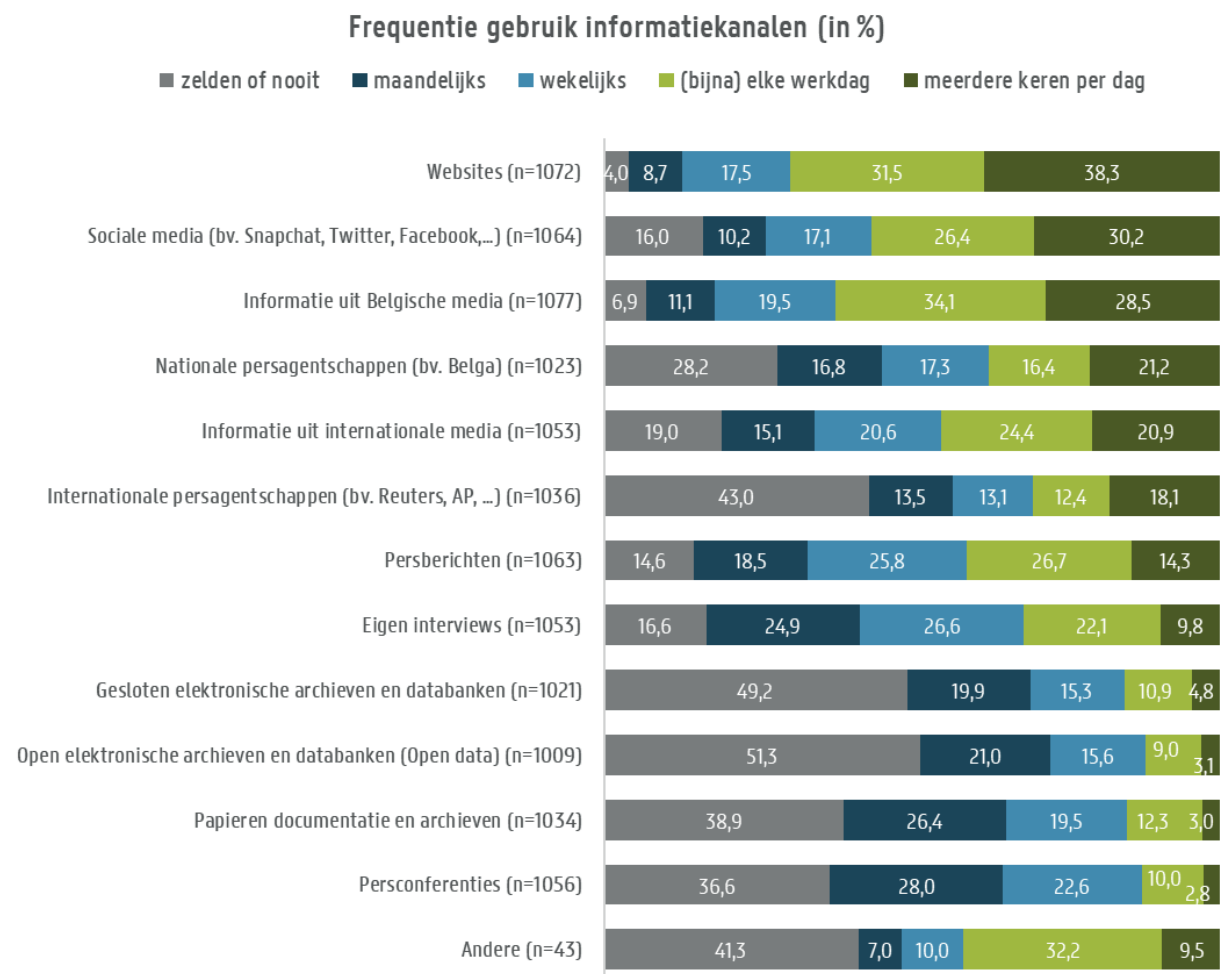
Voor deze enquête maken we het onderscheid tussen het gebruik van 13 types informatiekkanalen, nl. persberichten, persconferenties, internationale persagentschappen (bv. Reuters, AP), nationale persagentschappen (bv. Belga), websites, sociale media, informatie uit Belgische media, informatie uit internationale media, eigen interviews, papieren documentatiemappen en archieven, gesloten elektronische archieven, open elektronische archieven en databanken, en een restcategorie 'andere' (zie figuur 13).

Allereerst zullen we in dit overzicht de top drie van de meest gebruikte én van de minst gebruikte kanalen overlopen. Op nummer één vinden we het gebruik van websites, met 38,3% van de respondenten die meerdere malen per dag informatie verzamelen via websites. Op nummers twee en drie vinden we respectievelijk sociale media (30,2%) en informatie uit Belgische media (28,3%). Om te achterhalen welke kanalen het minst worden gebruikt zullen we niet kijken naar het dagelijks gebruik, maar wel naar het aandeel dat aangeeft 'zelden of nooit' gebruik te maken van een bepaald kanaal. Dit levert de volgende top 3 van minst gebruikte informatiekkanalen op: open elektronische archieven en databanken (51,3%), gesloten elektronische archieven en databanken (49,2%) en internationale persagentschappen (43%).

Ten tweede, zullen we specifiek inzoomen op digitale en elektronische bronnen. Wat hierbij in het oog springt is een sterke stijging van het gebruik van sociale media ten opzichte van de vorige editie in 2013. Toen zei 19,5% van de respondenten dagelijks sociale media te raadplegen voor informatie. Anno 2018 stijgt dit aandeel naar 56,6%. Het is hier wel relevant op te merken dat er sinds 2013 een verschil is in hoe frequentie van gebruik werd gemeten. Terwijl we in 2013 geen onderscheid maakten tussen 'dagelijks' en 'meermaals per dag' deden we dit in 2018 wel precies met het oog op die categorie van sociale media. Het bovengenoemde aandeel van 56,6% bestaat dus uit de som van 'dagelijks gebruik' (26,4%) en 'gebruik meerdere malen per dag' (30,2%). Ondanks dit methodologische verschil is er een onmiskenbare stijging in het gebruik van sociale media sinds 2013.

Deze stijging geldt zowel voor de Nederlandstalige als de Franstalige respondenten, al ligt dit percentage aan Vlaamse zijde doorgaans iets hoger, een trend die we ook al in 2013 vaststelden. Zo antwoordt 27,9% van de Franstalige respondenten meermaals per dag gebruik te maken van sociale media tegenover 32,7% van de Nederlandstaligen. Voor het dagelijks gebruik is het verschil nog iets groter met 22,1% voor de Franstaligen en

30,8% voor de Nederlandstaligen. Ook voor het gebruik van websites geven Vlaamse journalisten aan dit kanaal vaker te consulteren dan hun Waalse collega's. Niet minder dan 43,7% van de Nederlandstaligen (tegenover 33% van de Franstaligen) geven aan meermaals per dag websites te bezoeken voor het vinden van informatie. Voor dagelijks gebruik wordt het verschil iets kleiner met 34,4% voor Vlaanderen en 28,7% voor Franstalige België. Als laatste categorie bij de digitale informatiekanaal bespreken we de elektronische databanken. In tegenstelling tot websites en sociale media, is hier geen uniform verschil tussen beide landsdelen. Een belangrijk verschilpunt vinden we in het open of gesloten karakter van de databanken. Terwijl Waalse journalisten vaker gebruik maken van gesloten elektronische archieven (11,9% van de Franstaligen i.t.t. 9,8% van de Nederlandstaligen doen dit meermaals per dag), maken Vlaamse journalisten dan weer vaker gebruik van open elektronische archieven (5,5% van de Franstaligen i.t.t. 12,3% van de Nederlandstaligen doen dit meermaals per dag).

Figuur 13: Hoe vaak maakt u tijdens de nieuwsgaring gebruik van de volgende informatiekanaal? Steekproef = totale steekproef (variabele steekproefgrootte per item door ontbrekende data)

Als laatste verschilpunt tussen beide landsdelen geven we ook nog mee dat men aan Waalse zijde beduidend minder melding maakt van het gebruik van persberichten. Deze trend was ook al zichtbaar in de resultaten uit 2013 maar wordt in 2018 meer uitgesproken. Voor Wallonië zegt 20,2% (bijna) dagelijks of 9,7% meermaals per dag gebruik te maken van persberichten, terwijl deze percentages voor Vlaanderen fors hoger liggen, resp. 33,3% en 18,9%. Algemeen is het dagelijkse gebruik van persberichten wel afgenomen ten opzichte van 2013 van 47,9%

naar 41%. Vlaamse respondenten maken ook frequenter gebruik van eigen interviews dan hun Waalse collega's (resp. 38,9% en 24,9%).

Leeftijd blijkt een belangrijke factor te zijn in de keuze voor bepaalde informatiekanalen. Sociale media en websites worden het vaakst gebruikt door jongere journalisten. Terwijl ongeveer vier op de tien journalisten in de leeftijdscategorieën jonger dan 35 jaar (43,4%) en in de leeftijdscategorie van 35 tot 44 jaar (42,3%) meerdere keren per dag zijn of haar sociale media 'checkt' in het kader van nieuwsgaring, liggen deze percentages al een heel stuk lager bij journalisten tussen 45 en 54 jaar (26,1%) en journalisten ouder dan 55 jaar (16,3%). Omgekeerd ligt ook bij deze laatste leeftijdsgroep het aandeel dat aangeeft zelden of nooit gebruik te maken van sociale media het hoogst (32,2%), terwijl dit bij journalisten tussen 45 en 54 jaar 15,2% is en dit bij jongste twee leeftijdscategorieën tussen 35 en 44 jaar en degenen jonger dan 35 jaar zelfs nog lager is (5,3% en 3,5%). Voor het gebruik van websites zijn de verschillen tussen de leeftijdscategorieën kleiner. De categorie tussen de 35 en 44 jaar oud heeft het grootste aandeel journalisten (50,4%) dat meermaals per dag websites raadpleegt, gevolgd door de jongste categorie (> 35 jaar: 44,2%). Vervolgens gaat het gebruik van websites in dalende lijn: 35% van de journalisten tussen de 45 en 54 jaar en 28,2% van de journalisten ouder dan 55 jaar bezoekt meermaals per dag websites. Deze ietwat stereotype digitale leeftijds kloof (ook wel *Digital Generation Gap* of *Digital Age Gap* genoemd) zien we, niet verwonderlijk, ook terug wanneer we kijken naar het gebruik van papieren documentatiemappen en archieven: 47,4% jonger dan 35 jaar; 51,4% tussen 35 en 44 jaar oud; 35,9% tussen 45 en 54 jaar oud en 26,4% ouder dan 55 jaar geeft aan zelden of nooit gebruik te maken van dit informatiekanaal.

Wanneer we het digitale aspect buiten beschouwing laten en inzoomen op andere categorieën die eveneens grote verschillen vertonen dan hebben we het in eerste instantie over het gebruik van informatie uit nationale persagentschappen. Van jong naar oud raadplegen respectievelijk 31,1%; 26,7%; 18,3% en 13,3% van de journalisten meerdere keren per dag informatie uit nationale persagentschappen. Ten tweede zien we ook verschillen met betrekking tot het gebruik van informatie uit Belgische media. We zien een dalende trend in het gebruik van deze bron naarmate we naar oudere leeftijdscategorieën kijken. Van jong naar oud raadplegen respectievelijk 34,3%; 36,9%; 27,2%; 19,4% meerdere keren per dag informatie uit Belgische media. Een mogelijke oorzaak voor beide bevindingen is de functie die men binnen de redactie bekleedt alsook het medium waarvoor men schrijft. Zo bekleden jongere journalisten minder vaak een management of kaderfunctie en schrijven ze veeleer voor nieuwe online media die een hoger *nieuwsritme* hebben, en waar aangeleverde informatie van nieuwsagentschappen en informatie uit andere media een hulpmiddel zijn waarvan dankbaar gebruik gemaakt wordt.

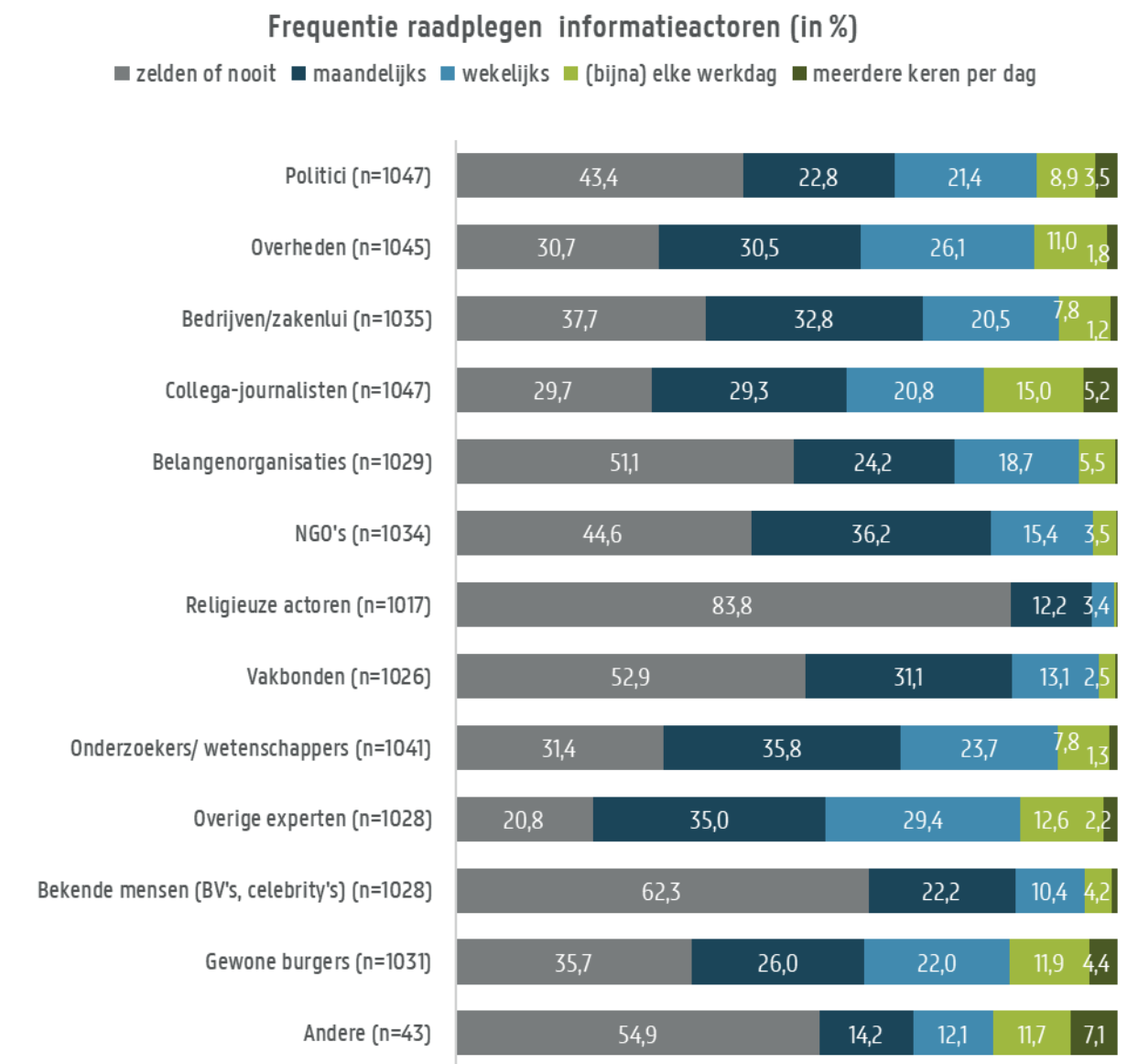
Voor de andere informatiekanalen zijn er kleinere verschillen volgens de leeftijd van de journalisten. In navolging van het relatief frequente gebruik van papieren documentatiemappen en archieven door oudere leeftijdscategorieën geldt dit ook zowel voor de open als de gesloten elektronische databanken. Omgekeerd maken jongere journalisten dan weer iets vaker gebruik van eigen interviews, informatie uit internationale en nationale media, en zijn ze vaker aanwezig op persconferenties.

2.3.2. Informatieactoren

Dat overheden, politici en deskundigen vaak gebruikte informatiebronnen zijn voor veel journalisten hoeft niet te verwonderen. Echter, wat opvalt is dat gewone burgers (4,4%) en collega-journalisten (5,2%) de broncategorieën bij uitstek zijn die het vaakst meerdere keren per dag wordt geraadpleegd. Vooral wie werkt

voor commerciële televisie (9,2%) of radio (10,3%) en regionale dagbladen (10,3%) of televisie (13,4%) maakt meerdere keren per dag gebruik van burgers als informatiebron.

Als bron worden collega-journalisten (20,2% van de journalisten consulteert hen (bijna) dagelijks of meerdere keren per dag) en gewone burgers (16,3%) op de voet gevolgd door experts (14,8%), overheden (12,8%), politici (12,4%) en wetenschappers/onderzoekers (9,1%) en bedrijven/zakelui (9%). De overige informatieactoren (belangenorganisaties, NGO's, religieuze actoren, vakbonden, bekende mensen en alle actoren die niet in een van deze categorieën passen) worden minder frequent geraadpleegd (zie figuur 14).

Figuur 14 : Hoe vaak raadpleegt u tijdens de nieuwsgaring de volgende actoren? Steekproef = totale steekproef (variabele steekproefgrootte per item door ontbrekende data). Omwille van leesbaarheid worden labels van percentages lager dan 1% niet weergegeven.

Wat opvalt is dat alle types actoren minder vaak geraadpleegd worden door Franstalige dan door Nederlandstalige journalisten, en door journalisten in de oudste leeftijdscategorie (55+). Enerzijds kan dit betekenen dat jongere en Nederlandstalige journalisten er een diverser bronnengebruik op nahouden. Anderzijds

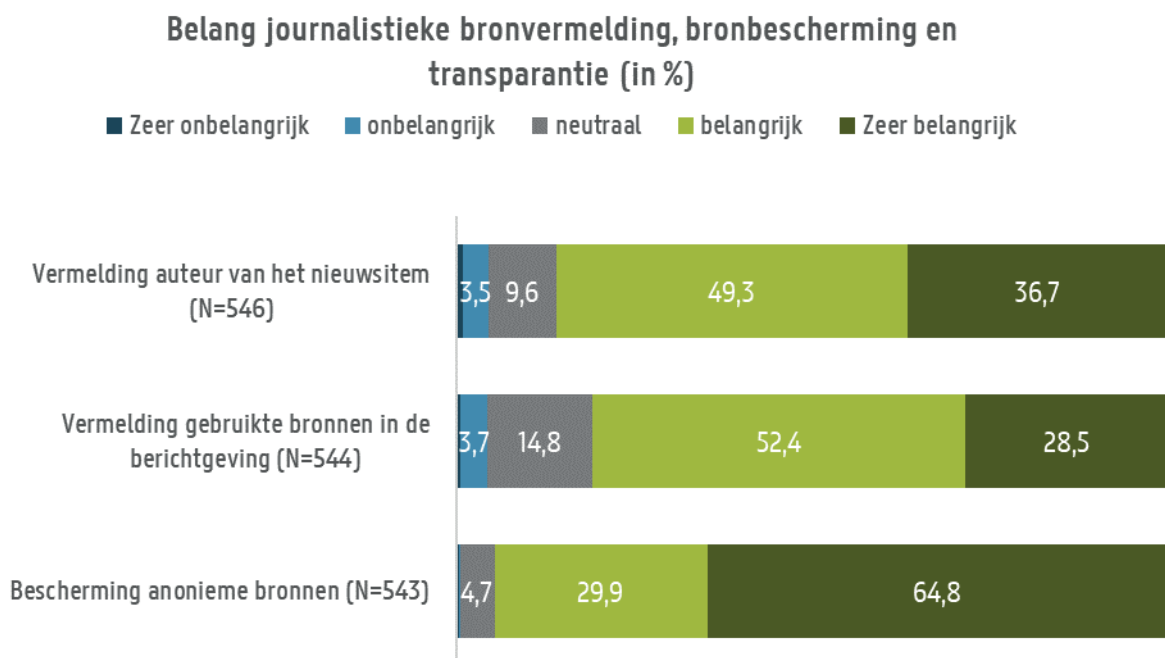
is het mogelijk dat deze verschillen te wijten zijn aan verschillen in de manier waarop leeftijdsgroepen en taalgemeenschappen hun eigen brongebruik inschatten.

Gezien deze variabele in 2018 (waar gepolst werd naar het *effectieve raadplegen* van de verschillende actoren tijdens de nieuwsgaring) op een andere manier bevraagd werd dan in 2013 (waar gepolst werd naar het *belang* van de verschillende actoren tijdens de nieuwsgaring), kunnen we hier slechts in beperkte mate een tijdvergelijking maken. Het is niet verwonderlijk dat in 2013 de meeste percentages een pak hoger lagen, maar in het algemeen zien we wel dat wel dezelfde actoren de hoogste scores hebben.

2.3.3. Bescherming van de bronnen, bronvermelding en transparantie

Meer dan acht op de tien ondervraagden (84,6%) is tevreden over de wet tot bescherming van het journalistieke bronnengeheim (N=841). Er is geen significant verschil tussen Vlaanderen en Wallonië in dit opzicht, noch zijn er significante verschillen voor leeftijd of geslacht. We kunnen dus besluiten dat het wettelijk recht voor iedereen die journalistieke activiteiten uitvoert om zijn/haar informatiebronnen geheim te houden, ingevoerd in België op 7 april 2005, over het algemeen voldoende bescherming biedt. Al stellen we wel vast dat er een lichte daling is van de tevredenheid ten opzichte van 2013 toen nog 91% tevreden was over deze wet. Bovendien stellen we ook vast dat freelance journalisten doorgaans minder tevreden zijn dan journalisten in loondienst. Van de journalisten in loondienst geeft 11,4% aan dat ze vinden dat de wet op bescherming van bronnen (ruim) onvoldoende bescherming biedt, terwijl dat percentage bij freelance journalisten oploopt tot 23,6%.

Algemeen kunnen we stellen dat nagenoeg alle Vlaamse respondenten transparantie hoog in het vaandel dragen (zie figuur 15), dit zowel met betrekking tot auteurschap, bescherming van anonieme bronnen en het vermelden van alle gebruikte bronnen in de berichtgeving (deze vraag werd niet opgenomen in de Franstalige versie van de enquête waardoor we hier enkel de resultaten voor Vlaamse journalisten kunnen weergeven).

Figuur 15: Deze vraag peilt naar uw mening over journalistieke bronvermelding en transparantie. Hoe belangrijk zijn voor u de volgende zaken? Steekproef = Nederlandstalige respondenten (variabele steekproefgrootte per item door ontbrekende data). Omwille van leesbaarheid worden labels van percentages lager dan 1% niet weergegeven.

Vrouwelijke respondenten geven aan meer belang te hechten aan de vermelding van gebruikte bronnen in de berichtgeving dan mannen. Tussen freelance journalisten en journalisten in loondienst zien we dan weer een verschil voor het item “vermelding van de auteur van het nieuwsitem”, nl. freelancers hechten iets meer belang aan dit item dan journalisten in loondienst. Ook wanneer leeftijd mee in rekening wordt genomen merken we dat oudere leeftijdsgroepen iets meer belang hechten aan de transparante weergave van auteurschap. Voor het item “vermelding gebruikte bronnen in de berichtgeving” zijn er verschillen in relatie tot het opleidingsniveau van de respondenten. Des te hoger het diploma waarover men beschikt, des te belangrijker men dit item vindt.

2.3.4. Wet tot openbaarheid van bestuur

Het is opvallend dat het uitvoeren van WOB-verzoeken door journalisten beperkt is tot een relatief kleine groep van 9,7% die aangeven ooit al eens van deze wetgeving gebruik gemaakt te hebben. Vlaamse journalisten (16%) maken vaker gebruik van deze wetgeving dan hun Waalse collega's (3,6%). Mannelijke journalisten (12,1%) zeggen eveneens vaker te ‘wobben’ dan vrouwelijke journalisten (4,6%).

Verder blijkt ook dat er een grote ontevredenheid heerst over bepaalde aspecten van de openbaarheidswetgeving. Zo geven 26% van deze journalisten (N=101) aan (zeer) ontevreden te zijn over de bruikbaarheid van de data en meer dan het dubbele (53,1%) geeft aan (zeer) ontevreden te zijn over de procedure (wachtijd en administratie). Daarnaast blijkt uit de open antwoorden dat journalisten er zich aan storen dat echt gevoelige informatie ondanks de openbaarheidswetgeving meestal toch niet wordt vrijgegeven.

2.3.5. De journalist en de risico's tot juridische vervolging

Op de vraag of men ooit al (één of meerdere keren) heeft besloten om iets niet te publiceren uit vrees voor een rechtsgeding antwoordt 21% van de respondenten dat dit het geval was, hetgeen een daling is ten opzichte van 2013 (29%). Het lijkt er echter wel op dat wie deel uitmaakt van een vast redactioneel team (journalisten in loondienst) minder vaak beslist om iets niet te publiceren uit angst voor een rechtsgeding (17,1%) dan zelfstandige journalisten (32,2%). De resultaten variëren ook afhankelijk van de functie van de respondent binnen de redactie. Onder de (adjunct) hoofdredacteurs zegt 27% dat ze al eens beslisten om informatie niet te publiceren uit vrees voor een rechtsgeding. Gelijkaardige aandelen van 26,4% en 26% vinden we respectievelijk bij rubrieks-chefs/ redactiechefs/ eindredacteur-coördinatoren en eindredacteur/ tekstrevisoren, terwijl dit percentage onder journalisten en redacteurs slechts 17,7% bedraagt. Hoewel de groep van buitenlandse correspondenten slechts een klein deel van het sample beslaat, is het wel opvallend dat dit cijfer bij deze groep oploopt tot 50% ofwel, in absolute aantallen, bij 12 van de 24 ondervraagde correspondenten.

Wanneer verder wordt gepeild naar welke wetgevingen hierin precies een rol spelen (N=255) wordt door de respondenten in eerste instantie verwezen naar laster en eerroof (59,7%), gevolgd door privacy-inbreuken (49,2%), inbreuken op het auteursrecht (16%). 11,1% van de respondenten geeft andere redenen zoals inbreuken op de bescherming van bedrijfsgeheimen, maar ook angst (bijvoorbeeld door persoonlijke bedreigingen en geweld, angst voor vervolging door buitenlandse autoritaire regimes), of de “gevoeligheid” van het onderwerp (bijvoorbeeld racisme).

3 Het oordeel van de Belgische journalist

In dit hoofdstuk bespreken we de opvattingen van Belgische journalisten. In het eerste deel ligt de klemtoon op hun houding ten aanzien van een aantal ethische kwesties. In het tweede deel van dit hoofdstuk focussen we op hun meningen over recente tendensen in het journalistieke beroep. In het laatste deel bespreken we de professionele rolopvattingen van journalisten.

3.1 Werkethiek en deontologie

3.1.1. Werkethiek bij het verzamelen van informatie

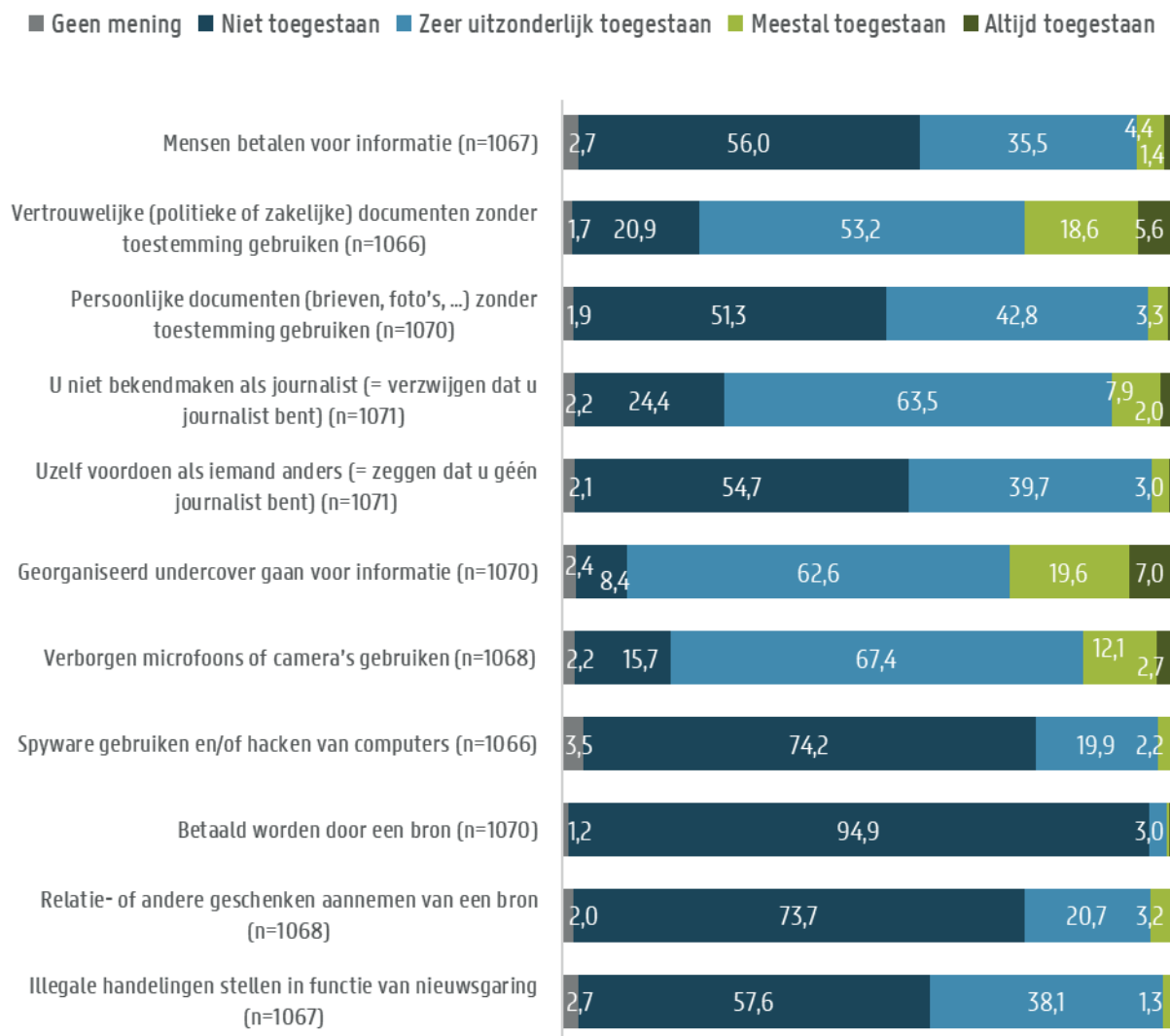
Bij het zoeken en verzamelen van informatie worden journalisten soms geconfronteerd met gevoelige situaties waarbij hun professionele integriteit onder druk kan komen te staan. Om hun ethische en deontologische principes grondig in kaart te brengen, hebben we de Belgische journalisten enkele stellingen voorgelegd (zie figuur 16). Allereerst stelden we vast dat de overgrote meerderheid van de Belgische journalisten het volstrekt ontoelaatbaar vindt om betaald te worden door een bron (94,9%), en om relatie- of andere geschenken aan te nemen van een bron (73,7%). Hetzelfde geldt voor het gebruiken van Spyware en/of hacken van computers (74,2%).

Daarnaast verschillen journalisten wel van mening over bepaalde praktijken waarbij ongeveer de helft van de beroepsgroep deze ontoelaatbaar acht terwijl de andere helft ze in uitzonderlijke omstandigheden te verantwoordt vindt. Het betreft het betalen van mensen voor informatie, het gebruiken van persoonlijke documenten zonder toestemming, zichzelf voordoen als iemand anders (= zeggen dat u géén journalist bent), en het stellen van illegale handelingen in functie van nieuwsgaring. Opvallend is bovendien dat de Belgische journalisten nochtans gelijkaardige praktijken zoals het gebruiken van vertrouwelijke (politieke of zakelijke) documenten zonder toestemming, en het zich niet bekendmaken als journalist (= verzwijgen dat u journalist bent) meer toelaatbaar vinden. Ten slotte zijn er nog een aantal praktijken waarvan de meeste journalisten vinden dat ze in uitzonderlijke omstandigheden dan wel meestal of zelfs altijd toegestaan zijn: het georganiseerd undercover gaan voor informatie, en het gebruiken van verborgen microfoons of camera's.

We stelden meerdere verschillen vast tussen Nederlandstalige en Franstalige journalisten. Nederlandstalige journalisten geven vaker aan dat het toegestaan is mensen te betalen voor informatie (50% versus 35,3%), georganiseerd undercover te gaan voor informatie (92% versus 91%), betaald te worden door een bron (5,7% versus 2,3%) en relatie- of andere geschenken aan te nemen van een bron (33,2% versus 17,2%). Franstalige journalisten geven dan weer vaker aan dat het toegestaan is vertrouwelijke documenten zonder toestemming te gebruiken (86,1% versus 70,9%), persoonlijke documenten zonder toestemming te gebruiken (54,9% versus 40,1%), niet bekend te maken dat je een journalist bent (80,9% versus 68,7%) en illegale handelingen te stellen in functie van nieuwsgaring (48,2% versus 33,1%).

We zien ook dat er verschillende opvattingen heersen tussen leeftijdsgroepen. Algemeen zien we dat het aandeel journalisten dat deze handelingen toelaatbaar vindt, afneemt naargelang de respondenten ouder zijn. Er zijn geen grote veranderingen op te merken in vergelijking met 2013. Het grootste verschil werd vastgesteld voor de handeling 'u niet bekendmaken als journalist' die in 2018 (73,4%) door meer journalisten toelaatbaar wordt gevonden dan in 2013 (65%).

Werkethiek bij het verzamelen van informatie (in %)

Figuur 16: Journalisten worden in hun werk soms geconfronteerd met ethische kwesties. Welke van de onderstaande praktijken vindt u onder bepaalde omstandigheden geoorloofd en welke niet? Steekproef = totale steekproef (variabele steekproefgrootte per item door ontbrekende data). Omwille van leesbaarheid worden labels van percentages lager dan 1% niet weergegeven.

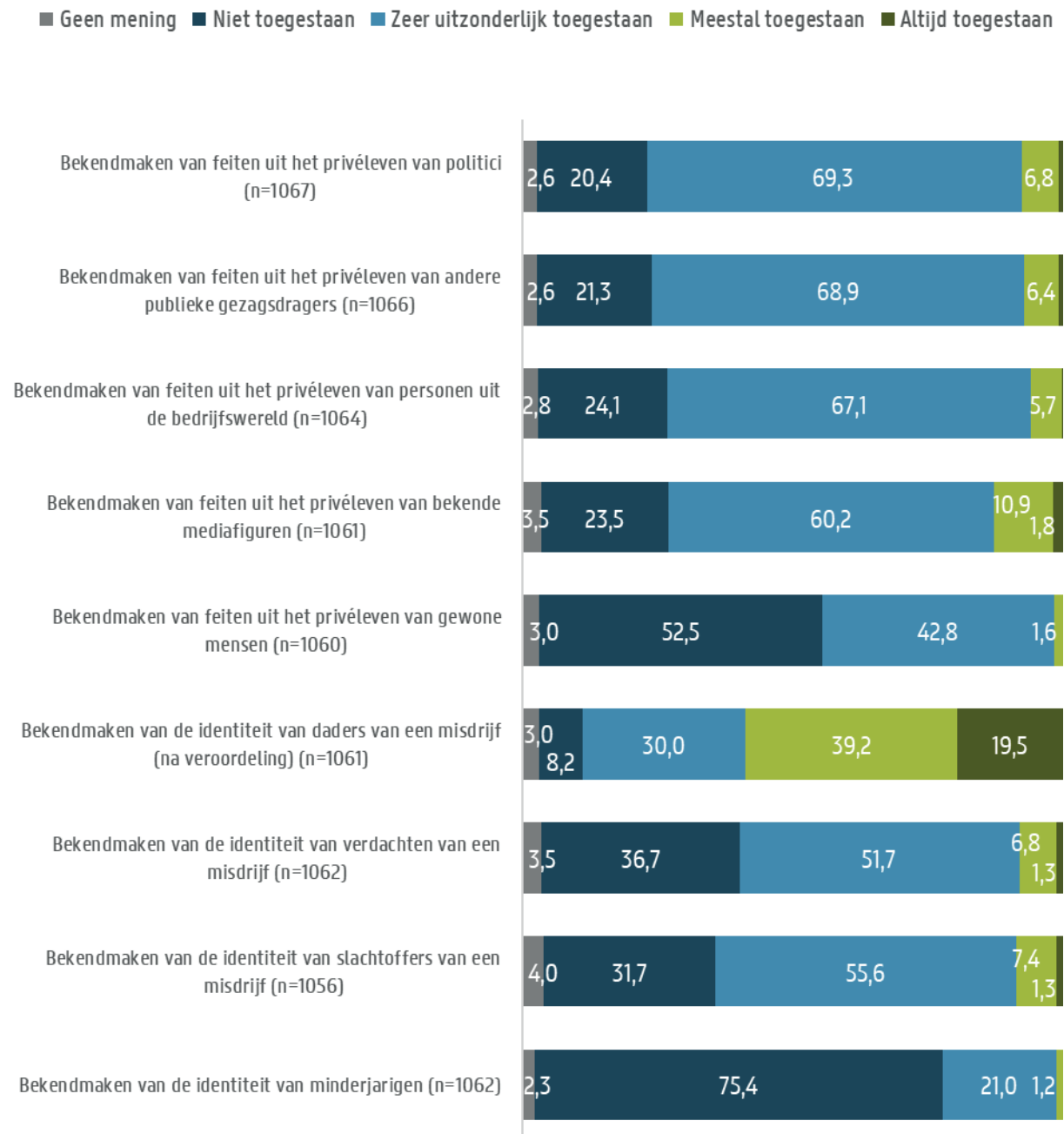
3.1.2. Respect voor de privacy en bescherming van de anonimiteit

Tijdens hun werk beschikken journalisten vaak over informatie die privacygevoelig is. We vroegen aan de respondenten in welke gevallen ze het wel of niet toelaatbaar vinden om deze informatie toch bekend te maken.

We zien dat het merendeel (ongeveer driekwart) van de respondenten het toegestaan vindt om (in uitzonderlijke omstandigheden) persoonlijke informatie te onthullen uit het privéleven van publieke personen en van personen uit de bedrijfswereld (zie figuur 17). Slechts 20,4% van de respondenten vindt het in geen enkele omstandigheid toegestaan om feiten bekend te maken uit het privéleven van politici, van andere publieke gezagsdragers (21,3%), van bekende mediafiguren (23,5%), en van personen uit de bedrijfswereld (24,1%).

Over het delen van informatie uit het privéleven van de gewone man in de straat bestaat meer onenigheid tussen de respondenten. 42,8% van de respondenten vindt dat dit in uitzonderlijke omstandigheden moet toegestaan zijn, terwijl 52,5% vindt dat dit nooit toegestaan is.

Privacy en bescherming anonimiteit (in %)

Figuur 17: In welke mate vindt u de volgende handelingen geoorloofd? Steekproef = totale steekproef (variabele steekproefgrootte per item door ontbrekende data). Omwille van leesbaarheid worden labels van percentages lager dan 1% niet weergegeven.

Als het gaat over misdrijven, zien we dat de journalisten een onderscheid maken tussen enerzijds slachtoffers en verdachten, en anderzijds daders. Voor de eerste groep vindt ongeveer een derde van de journalisten dat het

niet toegestaan is om hun identiteit bekend te maken, en ongeveer de helft dat het in uitzonderlijke omstandigheden wel moet toegestaan zijn. Voor de groep ouders zijn journalisten strenger, en vindt slechts 8,2% van de journalisten dat het niet toegestaan is om hun identiteit te onthullen. Bovendien is dit de enige categorie waar een grote groep journalisten het meestal (39,2%) of altijd (19,5%) toegestaan vindt om hun identiteit te onthullen.

Belgische journalisten zijn het meest strikt als het gaat over het bekendmaken van de identiteit van minderjarigen. Drie kwart van de respondenten vindt dat dit nooit toegestaan is, en 21% vindt dat dit slechts in uitzonderlijke omstandigheden toegestaan is.

Nederlandstalige journalisten geven vaker dan hun Franstalige collega's aan het delen van bepaalde privacygevoelige informatie toegestaan te vinden, vooral wat betreft feiten uit het privéleven van gewone mensen (49,3% versus 42,6%) en de identiteit van minderjarigen (26,5% versus 19,4%).

Daarnaast vinden mannelijke journalisten het in vergelijking met vrouwelijke journalisten meer toegestaan om de identiteit van verdachten van een misdrijf (64,8% versus 56%) en slachtoffers van een misdrijf (70% versus 60,2%) bekend te maken. Ook vinden ze het meer toegestaan om de identiteit van minderjarigen bekend te maken (25,7% versus 16,7%).

De opvattingen verschillen ook tussen leeftijdsgroepen. De algemene trend is dat de jongere leeftijdscategorieën het delen van privacygevoelige informatie vaker toegestaan vinden. Zo acht de jongste leeftijdscategorie (<35) in vergelijking met de oudste leeftijdscategorie (>55) het meer toegestaan om feiten uit het privéleven van politici (93,6% versus 72,5%) en andere publieke gezagsdragers (93% versus 71,6%) bekend te maken. Ook vindt de jongste leeftijdscategorie het meer toegestaan feiten bekend te maken uit het privéleven van personen uit de bedrijfswereld (89,9% versus 68,8%), bekende mediafiguren (88,6% versus 68%) en gewone mensen (59% versus 34,4%). Bij alle opvattingen was er ook een verschil te vinden tussen de jongste leeftijdscategorie en de tweede oudste leeftijdscategorie (45-54). Algemeen geldt: hoe ouder journalisten zijn, hoe minder geneigd ze zijn om privacygevoelige informatie te delen.

De verschuiving in opvattingen doorheen de tijd blijft beperkt. De grootste verandering is dat de journalisten het in 2018 minder toegestaan vinden om de identiteit van minderjarigen bekend te maken (in 2013 vond 29% dit nog toegestaan).

3.1.3. Zelfregulering in de media

We hebben ook gepeild naar de mening van de Belgische journalisten over hun zelfregulerende organen: in Wallonië de Conseil de Déontologie Journalistique (CDJ) en in Vlaanderen de Raad voor de Journalistiek (RvdJ).

86,2% van de respondenten geeft aan de Raad voor de Journalistiek / Conseil de Déontologie Journalistique (zeer) belangrijk te vinden voor het bewaken van de journalistieke beroepsethiek, 9,9% is neutraal, en 4% vindt de Raad (zeer) onbelangrijk. Franstalige journalisten (92,6%) zijn nog meer van overtuigd van het belang van hun zelfregulerend orgaan dan Vlaamse journalisten (79,7%). Dit zijn vergelijkbare cijfers met 2013.

Wat betreft de tevredenheid over de werking van de Raad voor de Journalistiek / Conseil de Déontologie Journalistique zien we dat iets meer dan de helft (52,2%) van de respondenten aangeeft (zeer) tevreden te zijn. Ook over de uitspraken ervan zijn meer dan de helft (52,7%) van de respondenten tevreden. Belangrijk om te vermelden hier is wel telkens grote 'neutrale' groep (43,3% wat betreft de werking, en 43,7% wat betreft de

uitspraken). Slechts een hele kleine groep journalisten geeft aan (zeer) ontevreden te zijn over de werking (4,5%) en uitspraken (3,7%) van de Raad voor de Journalistiek / Conseil de Déontologie Journalistique. Dit zijn vergelijkbare cijfers met 2013.

Ook hier hebben de twee taalgroepen een iets andere mening. Franstalige journalisten zijn iets meer (zeer) tevreden met de uitspraken (57,4%) dan Nederlandstalige journalisten (47,7%).

3.2 Opvattingen over recente trends in de journalistiek

Onze vragenlijst bevat een module waarin we de respondenten een aantal stellingen voorleggen over recente trends in de journalistiek. In de eerste plaats focussen de statements op een aantal bekommernissen over evoluties in de journalistieke berichtgeving. Daarnaast wordt er gepeild naar de houding van journalisten ten aanzien van internet en sociale media. Tot slot zijn er enkele stellingen die inzoomen op burgerparticipatie in de journalistiek en op reacties van het publiek.

3.2.1. Hoe denken journalisten over evoluties in de journalistiek

Figuur 18 toont dat de meeste journalisten een vrij negatief beeld hebben van een aantal veranderingen in de journalistiek, al is deze groep in het algemeen wel minder groot dan in 2013. Een grote meerderheid van de respondenten stelt dat de sensationalisering van het nieuws de voorbije vijf jaar is toegenomen (78,4%). Dit is wel 6,6% minder dan in 2013. Bijna twee op drie (59,3%) respondenten menen dat de media te veel aandacht besteden aan soft news (3,7% minder dan in 2013). Bovendien stelt driekwart (76,7%) van de respondenten dat er in de mainstream media nog amper ruimte is voor diepgravende onderzoeksjournalistiek (5,3% minder dan in 2013). Daarnaast is 60,8% van de journalisten het (helemaal) eens met de stelling dat het gebruik van kant-en-klaar aangeleverd nieuws toeneemt (3,2% minder dan in 2013). Ten slotte stelt 76,3% van de journalisten dat er bij het selecteren van onderwerpen steeds meer rekening gehouden wordt met klikcijfers (nieuwe vraag dus geen vergelijking met 2013).

Over een aantal andere stellingen zijn de journalisten meer van mening verdeeld. Ongeveer de helft van de respondenten is van mening dat de globale kwaliteit van de journalistieke berichtgeving daalt (52,1% t.o.v. 56% in 2013) en dat de media alsmaar minder aandacht aan buitenlandberichtgeving besteden (45% t.o.v. 55% in 2013). We stellen een dalende trend vast. Vlaamse journalisten zijn namelijk in 2013 en 2018 telkens iets minder pessimistisch dan in 2008. Zo is het aantal Vlaamse beroepsjournalisten dat (helemaal) akkoord gaat met de stelling dat de media te veel aandacht besteden aan soft news de afgelopen 10 jaar gedaald van 66% naar 59,3%. Hetzelfde geldt voor de stelling dat de sensationalisering van het nieuws de voorbije vijf jaar is toegenomen (gedaald van 83% in 2008 naar 78,2% in 2018).

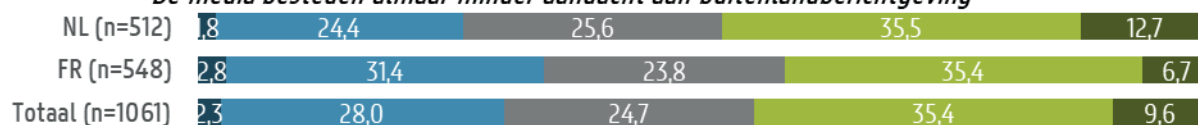
Opvattingen over evoluties in journalistiek (in %)

■ Helemaal niet akkoord ■ Niet akkoord ■ Neutraal ■ Akkoord ■ Helemaal akkoord

De sensationalisering van het nieuws is de voorbije vijf jaar toegenomen

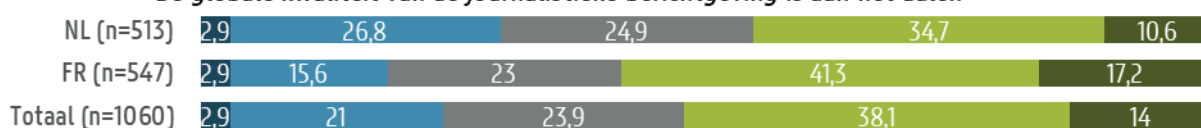
De media besteden almaar minder aandacht aan buitenlandberichtgeving

In de mainstream-media is er nog amper ruimte voor diepgravende onderzoeksjournalistiek

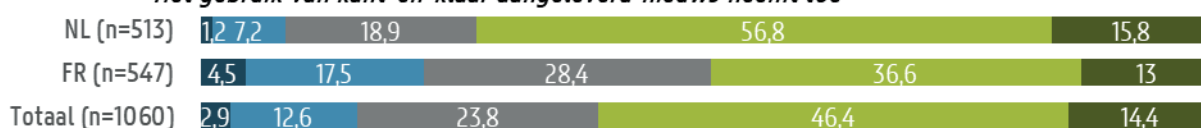
De globale kwaliteit van de journalistieke berichtgeving is aan het dalen

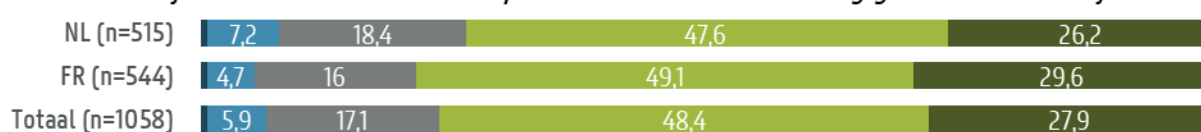
De media besteden te veel aandacht aan 'soft news'

Het gebruik van kant-en-klaar aangeleverd nieuws neemt toe

Bij het selecteren van onderwerpen wordt steeds meer rekening gehouden met klikcijfers

Figuur 18: Opvattingen over evoluties in de journalistiek. Steekproef = totale steekproef (variabele steekproefgrootte per item door ontbrekende data). Omwille van leesbaarheid worden labels van percentages lager dan 1% niet weergegeven.

Er zijn voor meerdere stellingen verschillen te bemerken tussen de taalgemeenschappen. Zo gaan meer Franstalige dan Nederlandstalige journalisten akkoord met de stellingen 'in de mainstream media is amper ruimte voor diepgaande journalistiek' (84% versus 69%), 'de globale kwaliteit van de journalistiek is aan het dalen' (58,5% versus 45,4%) en 'bij het selecteren van onderwerpen wordt steeds meer rekening gehouden met klikcijfers' (78,7% versus 73,8%). De Nederlandstalige journalisten gaan dan weer vaker akkoord met de stellingen dat 'de media almaar minder aandacht besteden aan buitenlandberichtgeving' (48,2% versus 42,2%) en dat 'het gebruik van kant-en-klaar nieuws toeneemt' (72,7% versus 49,6%).

Verder zien we dat leeftijd een rol speelt bij de manier waarop journalisten naar bepaalde evoluties in de berichtgeving kijken. De respondenten in de oudste leeftijdscategorie (55+) zijn over het algemeen pessimistischer dan de jongere leeftijdscategorieën. Meer specifiek verschillen de jongste (<35) en de oudste leeftijdscategorie (55+) voor wat betreft de overtuiging dat de sensationisering van het nieuws de voorbije vijf jaar toegenomen is (70,7% versus 83,2%) en de stelling dat de globale kwaliteit van de berichtgeving aan het dalen is (40,5% versus 56,7%).

De resultaten suggereren ook dat freelance journalisten negatiever staan tegenover enkele evoluties in de journalistiek. Zo geven zij vaker (61,8%) aan dat de globale kwaliteit van de journalistiek aan het dalen is dan journalisten in loondienst (48,3%), dat de media te veel aandacht besteden aan soft nieuws (64% versus 57,2%), en dat het gebruik van kant- en klaar nieuws toeneemt (68,5% versus 56,9%).

3.2.2. Professioneel gebruik van data, sociale media en nieuwe formats

De mediasector wordt gekenmerkt door een aantal snel opeenvolgende technologische evoluties. In onze enquête hebben we naar de mening van journalisten gepolst over het gebruik van data, sociale media en nieuwe formats (zie figuur 19).

Bijna een vierde (23,9%) van de respondenten stelt dat journalisten nog altijd te weinig gebruik maken van de mogelijkheden van sociale media. De grootste groep journalisten (46,1%) gaat daar echter niet mee akkoord en vindt dus dat er op redacties voldoende (of zelfs te veel) gebruik gemaakt wordt van sociale media. Ongeveer de helft van de respondenten vindt dat journalisten nog altijd te weinig gebruik maken van de mogelijkheden van open data (55,4%) en van de mogelijkheden van nieuwe journalistieke formats (55,3%). Hier is het slechts een minderheid die niet akkoord gaat met deze stellingen (respectievelijk 3,2% en 12,1%). Het is wel belangrijk om voor alle drie de stellingen te wijzen op de grote groep journalisten die 'neutraal' geantwoord heeft en dus niet echt een mening heeft over deze technologische evoluties (30% voor het gebruik van sociale media, 41,4% voor de mogelijkheden van open data, en 32,6% voor de mogelijkheden van nieuwe journalistieke formats).

Franstalige journalisten vinden vaker dat de mogelijkheden van open data (58,9% tegenover 51,7% van de Nederlandstalige journalisten) en van nieuwe journalistieke formats (65,8% tegenover 44% van de Nederlandstalige journalisten) nog onvoldoende benut worden.

Wanneer het om de implementatie van nieuwe praktijken gaat, zien we ook een verschil tussen jong en oud. De jongste leeftijdsgroep van journalisten (<35) vindt vaker (66,7%) dan de oudste leeftijdsgroep (55+, 48,4%) dat er nog te weinig gebruik gemaakt wordt van de mogelijkheden van open data.

Aangezien de vraagstelling van de journalistenenquête van 2018 anders was dan die van 2013, is een vergelijking met eerdere data niet mogelijk.

Professioneel gebruik van data, sociale media en nieuwe formats (in %)

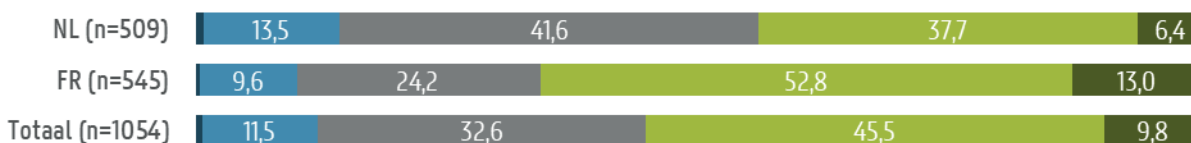
■ Helemaal niet akkoord ■ Niet akkoord ■ Neutraal ■ Akkoord ■ Helemaal akkoord

Journalisten maken nog altijd te weinig gebruik van de mogelijkheden van...

... open data

... nieuwe journalistieke formats (bv. longreads, multimediale verhalen)

... sociale media

Figuur 19: Professioneel gebruik van data, sociale media en nieuwe formats. Steekproef = totale steekproef (variabele steekproefgrootte per item door ontbrekende data). Omwille van leesbaarheid worden labels van percentages lager dan 1% niet weergegeven.

3.2.3. Burgerparticipatie, privacy en ethiek

Het merendeel (58,9%) van de respondenten is van mening dat de journalistieke relevantie van commentaren van het publiek doorgaans beperkt is (zie figuur 20), hetgeen iets minder is dan in 2013 (65%). Slechts enkele journalisten (9,7%) zijn wel overtuigd van de meerwaarde van publiekscommentaren.

Toch verwacht bijna de helft (48,7%) van de respondenten dat het nieuws in de toekomst steeds meer zal gemaakt worden door gewone burgers en semi-professionals. Dit is gelijkaardig aan het cijfer van 2013. Franstalige journalisten (50,9%) gaan net iets vaker akkoord met deze stelling dan Nederlandstalige journalisten (46,4%).

In 2018 legden we de journalisten ook voor de eerste keer twee stellingen voor omtrent mogelijke evoluties in privacy en ethiek. Meer dan een derde (38,7%) van de journalisten bevestigen dat de media zich steeds vaker bezondigen aan schendingen van de privacy. Bijna een kwart (22,6%) van de journalisten gaat hiermee niet akkoord. Franstaligen gaan vaker akkoord met de stelling (42,3%) dan Nederlandstaligen (34,7%). Ook blijken oudere journalisten iets kritischer te zijn voor de media dan jonge journalisten (46,5% versus 31,7%)

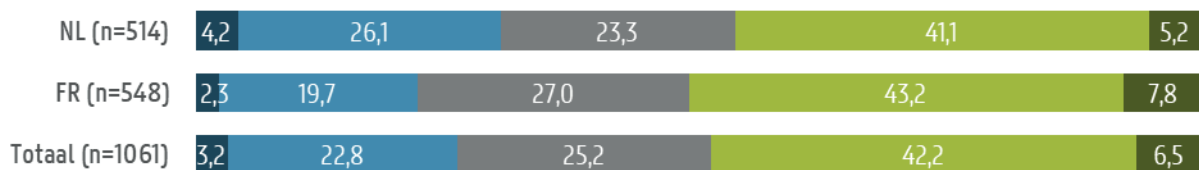
Ongeveer een derde (35,1%) van de journalisten is het niet eens met de stelling dat journalisten de grens van het ethisch en wettelijk toelaatbare verschuiven. Bijna een vierde (23,5%) van de respondenten vindt dat wel, een stelling waar Nederlandstaligen trouwens net iets vaker akkoord mee gaan (28,4%) dan Franstaligen (19,1%), en journalisten in de oudste leeftijdscategorie ook vaker dan jonge journalisten (31,5% versus 17,3%).

Het is wel belangrijk om te vermelden dat er voor elk van deze stellingen telkens een grote groep 'neutrale' journalisten is, die geen uitgesproken mening hebben over deze thema's.

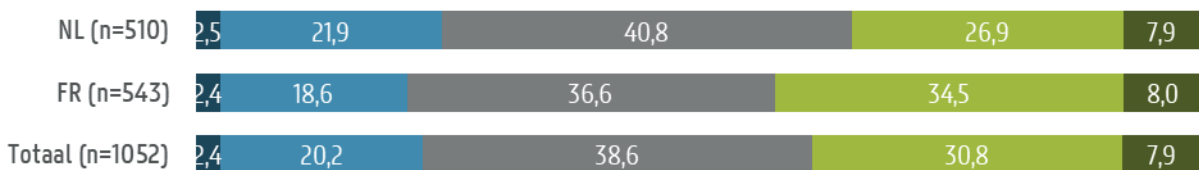
Opvattingen over burgerparticipatie en reacties van het publiek (in %)

■ Helemaal niet akkoord ■ Niet akkoord ■ Neutraal ■ Akkoord ■ Helemaal akkoord

In de toekomst zal het nieuws steeds meer gemaakt worden door gewone burgers

De media bezondigen zich steeds vaker aan schendingen van de privacy

Journalisten verschuiven de grens van het ethisch en wettelijk toelaatbare

De journalistieke relevantie van commentaren van het publiek is doorgaans beperkt

Figuur 20: Opvattingen over burgerparticipatie en reacties van het publiek. Steekproef = totale steekproef (variabele steekproefgrootte per item door ontbrekende data). Omwille van leesbaarheid worden labels van percentages lager dan 1% niet weergegeven.

3.2.4. Opvattingen over werkomstandigheden

Ten slotte peilde deze enquête ook naar mogelijke veranderingen in de werkomstandigheden van journalisten. De overgrote meerderheid van de journalisten vindt dat de werkdruk (83,7%) en het takenpakket van journalisten (89,5%) de laatste jaren toegenomen zijn (zie figuur 21). 80,9% vindt desondanks dat journalisten crossmediaal en multimediaal moeten kunnen werken, en 85,3% meent dat technologische competenties steeds belangrijker zijn.

Daarnaast bevestigt 86,2% van de journalisten dat de werkzekerheid in de journalistiek in de toekomst alleen zal dalen, en dat dat vooral problematisch is voor oudere journalisten, gezien 56% van de journalisten vindt dat oudere journalisten te snel aan de kant geschoven worden. Bovendien geeft 63,8% van de journalisten aan dat media journalisten almaar meer in het freelancestatuut dwingen.

Meer dan de helft van de journalisten (53,2%) gaat akkoord met de stelling dat journalisten weinig tijd hebben voor een sociaal leven naast de journalistiek en iets minder dan de helft (47,9%) stelt dat journalistiek en een gezin moeilijk te combineren zijn.

In 2013 werden de opvattingen m.b.t. werkomstandigheden enkel gepeild bij Vlaamse journalisten. Als we deze resultaten vergelijken met de antwoorden van de Vlaamse journalisten in 2018, zien we dat de bezorgdheid over een aantal veranderingen in de werkomstandigheden de laatste vijf jaar is toegenomen. In 2013 ging 66,2% van de journalisten ermee akkoord dat de werkzekerheid in de journalistiek in de toekomst zou gaan dalen, hetgeen in 2018 is opgelopen tot 79,2%. Hetzelfde geldt voor de stellingen over de toename in het takenpakket van journalisten (79,1% in 2013 versus 86,9% in 2018), en dat de media de journalisten almaar meer in een freelancestatuut dwingen (40,9% in 2013 versus 64,3% in 2018). Enkel voor de stelling dat journalistiek en een gezin moeilijk te combineren zijn stellen we een daling vast (42,8% in 2013 versus 26,6% in 2018).

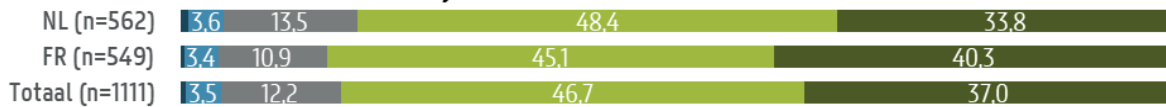
Wanneer we de opvattingen van de Nederlandstaligen met de opvattingen van de Franstaligen vergelijken, zien we dat de Franstaligen vaker akkoord gaan met zo goed als alle stellingen. Zo zijn ze er meer van overtuigd dat de werkdruk (85,4% versus 82,2%) en het takenpakket (91,9% versus 86,9%) van de journalist de laatste jaren alleen maar toeneemt, dat een journalist crossmediaal en multimediaal moet kunnen werken (90,1% versus 71,9%), dat technologische competenties steeds belangrijker worden (87,2% versus 83,6%), dat de werkzekerheid in de journalistiek in de toekomst alleen maar zal dalen (93,4% versus 79,2%), dat oudere journalisten te snel aan de kant geschoven worden (63,8% versus 48,4%), dat journalisten weinig tijd hebben voor een sociaal leven naast de journalistiek (63,6% versus 42,9%), en dat journalistiek en een gezin moeilijk te combineren zijn (59,7% versus 26,6%).

Verder vinden we ook verschillen tussen de opvattingen van journalisten in loondienst en freelance journalisten. Zo gaan journalisten in loondienst er vaker mee akkoord dat de werkdruk de laatste jaren is toegenomen (86,9% versus 75,2%), dat een journalist crossmediaal en multimediaal moet kunnen werken (83,1% versus 76,4%), en dat het takenpakket van de journalist de laatste jaren alleen maar toeneemt (92,9% versus 84,3%). Freelance journalisten gaan dan weer opvallend vaker akkoord met de stelling dat media journalisten almaar meer in een freelancestatuut dwingen (77,3% versus 56,3%).

Opvattingen over werkomstandigheden (in %)

■ Helemaal niet akkoord ■ Niet akkoord ■ Neutraal ■ Akkoord ■ Helemaal akkoord

De werkdruk neemt de laatste jaren alleen maar toe

De werkzekerheid in de journalistiek zal in de toekomst alleen maar dalen

Oudere journalisten worden te snel aan de kant geschoven

Een journalist moet crossmediaal en multimediaal kunnen werken

Het takenpakket van de journalist neemt de laatste jaren alleen maar toe

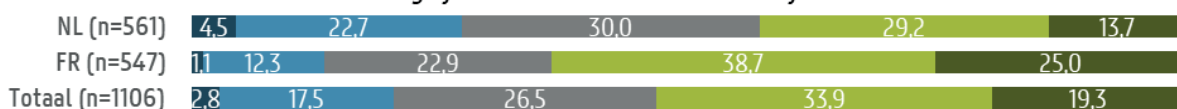
De media dwingen journalisten almaar meer in het freelancestatuut

Technologische competenties worden steeds belangrijker

Journalisten hebben weinig tijd voor een sociaal leven naast de journalistiek

Journalistiek en een gezin zijn moeilijk te combineren

Figuur 21: Opvattingen over werkomstandigheden. Steekproef = totale steekproef (variabele steekproefgrootte per item door ontbrekende data). Omwille van leesbaarheid worden labels van percentages lager dan 1% niet weergegeven.

Daarnaast verschillen mannelijke en vrouwelijke journalisten ook licht van mening over sommige aspecten van de werkomstandigheden. Zo vinden iets meer vrouwen dat de werkdruk (85,7% versus 82,9%) en het takenpakket (92,4% versus 88,2%) van de journalist de laatste jaren alleen maar toeneemt, dat technologische competenties steeds belangrijker worden (87,9% versus 84%), dat de werkzekerheid in de journalistiek in de toekomst alleen maar zal dalen (87,9% versus 85,6%), en dat journalistiek en gezin moeilijk te combineren zijn (51,4% versus 46,1%).

Ten slotte verschilt de oudste leeftijdscategorie (55+) op twee stellingen van de andere leeftijdscategorieën. Zo geven zij vaker aan dat oudere journalisten te snel aan de kant worden geschoven (67,3%) dan de twee jongste leeftijdsgroepen, namelijk journalisten jonger dan 35 (40,3%) en journalisten tussen 35 en 44 (51,3%). Journalisten in de oudste leeftijdscategorie gaan ook minder vaak akkoord met de stelling dat een journalist crossmediaal en multimediaal moet kunnen werken (75,4%) dan alle andere leeftijdscategorieën, nl. jonger dan 35 (83,7%), tussen 35 en 44 (86,2%), en tussen 45 en 54 (81%).

3.3 Professionele rolopvattingen

In dit luik bespreken we hoe journalisten hun rol in een democratische samenleving percipiëren. De respondenten hebben aangegeven hoe belangrijk ze een reeks van 18 journalistieke doelen vinden. Daarnaast is gevraagd om een top drie te maken van de belangrijkste doelen.

De professionele rolopvatting die het vaakst als belangrijk werd aangeduid is het verschaffen van betrouwbare informatie (zie tabel 4). Zo goed als alle respondenten gingen akkoord met deze stelling (99,5%) en een grote meerderheid van de respondenten (80,7%) beschouwt het als de belangrijkste kernopdracht van journalisten. Dit cijfer ligt hoger dan in 2013, toen 77% van de respondenten het als de belangrijkste kernopdracht beschouwde (zie tabel 4). De tweede rolopvatting die het vaakst als belangrijk werd aangeduid, is het nieuws op een begrijpelijke manier presenteren (99,1%) wat ongeveer hetzelfde resultaat is als in 2013 (98%, tweede plaats).

De top vijf van 2018 wordt vervolledigd met objectieve informatie verschaffen (92,9%), analyse en duiding verschaffen bij complexe problemen (90,9%), en waakhond zijn van de democratie (69,5%). Ook in 2013 stond objectieve informatie verschaffen op de derde plaats (94%) en analyse en duiding verschaffen op de vierde (91%), maar de top vijf werd toen vervolledigd door een zo breed mogelijk publiek bereiken (69%). Waakhond zijn voor de democratie stond in 2013 op de zesde plaats, met 66% van de respondenten die aangaven dat ze het een (zeer) belangrijk doel vonden. De cijfers van 2013 komen in het algemeen sterk overeen met de cijfers van 2018.

Hieronder staan een aantal doelen die men in de journalistiek zou kunnen nastreven . Geef voor elk daarvan aan hoe belangrijk u dit vindt.			
	(Zeer) belangrijk doel	Belangrijkste doel	Top 3 doel (N=1065)
Betrouwbare informatie verschaffen (n=1075)	99,5	80,7	95,7
Het nieuws op een begrijpelijke manier presenteren (n=1073)	99,1	3,9	72
Objectieve informatie verschaffen (n=1071)	92,9	7,2	51,1
Analyse en duiding verschaffen bij complexe problemen (n=1069)	90,9	4,2	34,8
Waakhond zijn van de democratie (n=1066)	69,5	1,8	15,2
Een zo breed mogelijk publiek bereiken (n=1068)	68,6	0,3	6,2
Signaleren van nieuwe trends en ideeën (n=1063)	56,6	0,3	3,4
Informatie zo snel mogelijk verspreiden (n=1070)	55,3	0,2	5,2
Contact onderhouden met het publiek (n=1062)	49,8	0,1	2
Oplossingen aanreiken voor maatschappelijke problemen (n=1063)	42,1	0,1	3,2
Rekening houden met reacties op uw journalistieke werk (n=1058)	40,4	0,1	0,5
Mensen aanzetten tot actie en participatie (n=1065)	31,7	0,1	2
Mensen een forum bieden om hun mening te uiten (n=1063)	31,1	0,2	1,3
Ontspanning bieden (n=1064)	28,5	0,3	4,6
Spreekbuis zijn voor bepaalde groepen (n=1065)	24,1	0,4	1,5
De politieke agenda beïnvloeden (n=1061)	22,8	0	0,5
De publieke opinie beïnvloeden (n=1064)	21,9	0,1	1,4
Goede omgeving creëren voor adverteerders (n=1061)	5,3	0	0,2

Tabel 4 : Rolperceptie bij journalisten

Franstalige journalisten geven vaker dan Nederlandstalige journalisten aan dat ze het belangrijk vinden een zo breed mogelijk publiek te bereiken (71,9% versus 64,9%), contact te onderhouden met het publiek (54% versus 45,3%), en mensen een forum te bieden om hun mening te uiten (33,3% versus 24%). Anderzijds vinden meer Nederlandstalige journalisten het belangrijk ontspanning te bieden (33% versus 24%), spreekbuis te zijn voor bepaalde groepen (29,4% versus 19%), de politieke agenda te beïnvloeden (28% versus 17,9%), de publieke opinie te beïnvloeden (25,1% versus 18,1%) en een goede omgeving te creëren voor adverteerders (7,2% versus 3,5%).

(Zeer) belangrijke professionele rollen per taalgroep (in %)		
[* = significante verschillen]		
	Nederlandstaligen	Franstaligen
Betrouwbare informatie verschaffen (N=1075)	99,0*	99,8*
Het nieuws op een begrijpelijke manier presenteren (N=1073)	98,3*	100,0*
Objectieve informatie verschaffen (N=1071)	94,1	91,8
Analyse en duiding verschaffen bij complexe problemen (N=1069)	93,6	88,5
Waakhond zijn van de democratie (N=1066)	69,2	69,7
Een zo breed mogelijk publiek bereiken (N=1068)	64,9*	71,9*
Signaleren van nieuwe trends en ideeën (N=1063)	55,1	58
Informatie zo snel mogelijk verspreiden (N=1070)	54,9	55,7
Contact onderhouden met het publiek (N=1062)	45,3*	54,0*
Oplossingen aanreiken voor maatschappelijke problemen (N=1063)	44,4	39,9
Rekening houden met reacties op uw journalistieke werk (N=1058)	39,9	40,7
Mensen aanzetten tot actie en participatie (N=1065)	28,7	34,7
Mensen een forum bieden om hun mening te uiten (N=1063)	28,7*	33,3*
Ontspanning bieden (N=1064)	33,0*	24,0*
Spreekbuis zijn voor bepaalde groepen (N=1065)	29,4*	19,0*
De politieke agenda beïnvloeden (N=1061)	28,0*	17,9*
De publieke opinie beïnvloeden (N=1064)	25,1*	18,8*
Goede omgeving creëren voor adverteerders (N=1061)	7,2*	3,5*
<i>betrouwbare informatie: $t(1073)=-6,672$; $p=0,000$</i> <i>begrijpelijke manier: $t(1071)=-8,359$; $p=0,000$</i> <i>breed publiek bereiken: $t(1062,574)=-3,467$; $p=0,001$</i> <i>contact onderhouden publiek: $t(1058,635)=-2,140$; $p=0,033$</i> <i>forum bieden: $t(1059,177)=-2,317$; $p=0,021$</i> <i>ontspanning bieden: $t(1062)=4,437$; $p=0,000$</i> <i>spreekbuis groepen: $t(1059,761)=5,402$; $p=0,000$</i> <i>politieke agenda beïnvloeden: $t(1059)=4,366$; $p=0,000$</i> <i>publieke opinie beïnvloeden: $t(1059,588)=2,572$; $p=0,010$</i> <i>omgeving adverteerders: $t(1059)=5,450$; $p=0,000$</i>		

Tabel 5: (Zeer) belangrijke professionele rollen - opgesplitst per taalgroep.

De jongste leeftijdscategorieën schatten twee professionele rollen belangrijker in dan de oudere leeftijdscategorieën. Meer journalisten jonger dan 35 jaar (76,9%) vinden het belangrijk waakhond te zijn van de

democratie dan journalisten tussen 35 en 44 (73,8%), journalisten tussen 45 en 54 (66,8%), en journalisten ouder dan 55 (64,2%). Daarnaast vinden meer journalisten jonger dan 35 jaar (34,3%) het belangrijk een spreekbuis te zijn voor bepaalde groepen dan journalisten tussen 35 en 44 (29,8%), journalisten tussen 45 en 54 (19,2%), en journalisten ouder dan 55 (17,7%).

In het algemeen zien we dat vrouwelijke journalisten meer belang hechten aan de meeste professionele rollen dan mannen. Zo vinden vrouwelijke journalisten het belangrijker dan mannelijke journalisten om analyse en duideling te verschaffen bij complexe problemen (94,4% versus 89,4%), oplossingen aan te reiken voor maatschappelijke problemen (47,6% versus 39,5%), de publieke opinie te beïnvloeden (26,8% versus 19,5%), de politieke agenda te beïnvloeden (24,7% versus 21,9%), waakhond te zijn voor de democratie (74,3% versus 67,4%), een spreekbuis te zijn voor bepaalde groepen (33,7% versus 19,5%), en mensen aan te zetten tot actie en participatie (37,7% versus 29,1%).

Wanneer we kijken naar de opvattingen van de journalisten in loondienst en de freelance journalisten, zien we ook enkele verschillen. Zo vinden meer journalisten in loondienst het belangrijk om waakhond te zijn voor de democratie (71,5% versus 65,6%) en een zo breed mogelijk publiek te bereiken (72,6% versus 64,1%). Freelance journalisten geven dan weer vaker aan dat ze het belangrijk vinden een goede omgeving te creëren voor adverteerders (7,1% versus 4,4%).

Conclusie

Dit rapport schetst op basis van een grootschalige enquête het profiel van de Belgische journalisten met aandacht voor gelijkenissen en verschillen ten noorden en ten zuiden van de taalgrens.

De gemiddelde Belgische journalist is een man van middelbare leeftijd, die een universitair diploma heeft en ideologisch eerder links georiënteerd is. De meeste Belgische journalisten werken in dienstverband hoewel er ook veel freelancers zijn. Het takenpakket van de journalisten omvat nog een belangrijk aandeel veldwerk en er worden lange dagen gemaakt. De respondenten geven aan gemiddeld 43 uur per week te werken, vaak in wisselende werkroosters, en vaak tijdens het weekend. Het gemiddeld salaris is 2341 euro netto, maar er zijn grote individuele verschillen. De digitalisering zet zich door en dat vertaalt zich in de arbeidsprofielen waar, in vergelijking met 2013, vandaag een aanzienlijk groter aantal journalisten verklaart mee te werken aan de uitbouw van digitale platformen en sociale media. Meer dan driekwart van de journalisten geeft aan te kunnen genieten van een zeer grote professionele autonomie.

Het journalistieke bronnengebruik is in 2018 relatief stabiel gebleven ten opzichte van 2013, met enerzijds veel aandacht voor elites (bv. overheid, politici, experts) maar anderzijds ook een belangrijke rol voor gewone burgers. Ook de informatiekanaal zijn relatief stabiel gebleven, met veel gebruik van informatie uit andere media, nieuwsagentschappen, eigen interviews, en persberichten. De opvallendste verandering is de sterke toename van sociale media als informatiekanaal sinds 2013.

Wat betreft ethische principes zien we dat de Belgische journalisten het eens zijn over de (on)toelaatbaarheid van een aantal werkpraktijken (bv. betaald worden door een bron), maar dat voor een aantal andere praktijken de meningen meer verschillen (bv. vertrouwelijke documenten zonder toestemming gebruiken). Ook zien we dat journalisten omzichtig omspringen met privacygevoelige informatie, zeker als het gaat om kwetsbare groepen zoals slachtoffers van misdrijven of minderjarigen. De respondenten geven aan dat de zelfregulerende organen (Raad voor de Journalistiek / Conseil de Déontologie Journalistique) een belangrijke rol spelen in het bewaken van de journalistieke beroepsethiek.

Wat betreft hun inschatting van de evoluties in de werkomstandigheden, zijn de meeste journalisten vrij pessimistisch over de stijgende werkdruk en het groeiende takenpakket. Desondanks zijn ze er wel van overtuigd dat journalisten crossmediaal en multimediaal moeten kunnen werken en dat technologische competenties steeds belangrijker zijn. Daarnaast vrezen de meeste journalisten dat de werkzekerheid in de journalistiek in de toekomst zal dalen, en dat dat vooral problematisch is voor oudere journalisten, die sneller aan de kant geschoven worden.

De rolopvattingen van de Belgische journalisten zijn ook relatief stabiel gebleven in vergelijking met 2013, en blijven daarmee ook in lijn liggen van de meeste internationale studies. De belangrijkste prioriteiten zijn nog altijd het verschaffen van betrouwbare en objectieve informatie, het presenteren van het nieuws op een begrijpelijke manier, en analyse en duiding verschaffen bij complexe problemen. Het creëren van een goede omgeving voor adverteerders is het minst belangrijke doel.

Dankwoord

Dit grootschalig onderzoek is het resultaat van een bundeling van krachten. Daarom willen wij graag een aantal personen en organisaties hartelijk bedanken.

In de eerste plaats willen wij de journalistieke beroepsverenigingen in België bedanken. Zonder hun steun was dit project niet mogelijk geweest op een dergelijke grote schaal. Wij danken in het bijzonder Pol Deltour (VVJ), en Martine Simonis (AJP) voor de verspreiding van de enquête in het vaktijdschrift De Journalist/Journalistes en voor het ter beschikking stellen van de databank van Belgische professionele journalisten (uiteraard met respect voor de vertrouwelijkheid van de data).

Maar bovenal willen wij alle respondenten bedanken voor hun deelname aan ons onderzoek. Het is dankzij hun engagement dat wij doorheen de verschillende golven van het onderzoek de vinger aan de pols kunnen houden van wat leeft in de beroepsgroep van Belgische journalisten.